

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské sociální práce

Bakalářská práce

OLMOUC 2009

Markéta Kubová

UNIVERZITA PALACKÉHO V OLOMOUCI

CYRILOMETODĚJSKÁ TEOLOGICKÁ FAKULTA

Katedra křesťanské sociální práce

Markéta Kubová

Domácí násilí jako specifický faktor ovlivňující
pohled na význam a stabilitu manželství
v kontextu křesťanství

Bakalářská práce

Vedoucí práce: Mgr. Hana Šlechtová, Ph.D.

Obor: Charitativní a sociální práce

OLOMOUC 2009

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci vypracovala samostatně a všechny použité prameny a literaturu jsem uvedla v závěrečném seznamu.

V Olomouci dne 18. listopadu 2009

.....
Markéta Kubová

Děkuji Mgr. Haně Šlechtové, Ph.D. za vstřícné vedení a inspiraci při tvorbě práce.
Stejně tak i všem ostatním, kdo se na procesu tvorby jakýmkoli způsobem podíleli.

OBSAH

ÚVOD	7
1 DOMÁCÍ NÁSILÍ A JEHO SOUČASNÁ REFLEXE	9
1.1 Problematika domácího násilí	9
1.1.1 Vymezení pojmu domácí násilí.....	10
1.1.2 Příčiny vzniku domácího násilí.....	11
1.1.2.1 Rizikové faktory u mužů	12
1.1.2.2 Rizikové faktory u žen	13
1.1.3 Specifika domácího násilí.....	14
1.1.3.1 Privátnost	14
1.1.3.2 Emoční vztah	15
1.1.3.3 Délka a intenzita	15
1.1.3.4 Jednostrannost.....	16
1.1.3.5 Cyklický charakter	16
1.1.3.6 Svědkové domácího násilí	16
1.1.4 Rozvoj a druhy domácího násilí.....	18
1.1.4.1 Rozvoj domácího násilí	18
1.1.4.2 Druhy domácího násilí.....	19
1.1.5 Výskyt domácího násilí.....	20
1.2 Právní úprava domácího násilí v ČR	21
1.2.1 Zákon č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím	21
1.2.2 Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky	22
1.2.3 Vybrané právní úpravy postihující domácí násilí.....	24
2 VÝZNAM MANŽELSTVÍ A OTÁZKA JEHO STABILITY	26
2.1 Otázka významu manželství	26
2.2 Otázka stability manželství	30
2.3 Význam manželství v širším kontextu české společnosti	32
2.3.1 Vnímaná hodnota manželství v kontextu české společnosti.....	33
2.3.2 Kohabitace.....	33
2.3.3 Rozvodovost a právní úprava rozvodu.....	37
2.4 Význam a stabilita manželství ve vybraných pracích současných křesťanských teologů z pohledu současné katolické církve	40

2.4.1	<i>Cíle manželství</i>	40
2.4.2	<i>Ukončení soužití manželů v kanonickém právu</i>	45
3	<i>STABILITA A VÝZNAM MANŽELSTVÍ V KONTEXTU DOMÁCIHO NÁSILÍ</i>	46
3.1	<i>Význam manželství v kontextu domácího násilí</i>	46
3.2	<i>Stabilita manželství s ohledem na jeho význam v konkrétním kontextu domácího násilí</i>	52
3.2.1	<i>Faktory ovlivňující stabilitu vztahu v kontextu domácího násilí</i>	53
3.2.1.1	<i>Přístup oběti k situaci domácího násilí a vliv jeho průběhu na stabilitu násilného vztahu</i>	53
3.2.1.2	<i>Citová vazba jako faktor ovlivňující stabilitu násilného vztahu</i>	54
3.2.1.3	<i>Vliv ekonomické situace na stabilitu manželství s probíhajícím domácím násilím</i>	55
3.2.1.4	<i>Děti jako faktor ovlivňující stabilitu násilného vztahu</i>	56
3.3	<i>Význam a stabilita manželství v kontextu domácího násilí z pohledu křesťanství s důrazem na západní katolický pohled</i>	57
3.3.1	<i>Cíle manželství s ohledem na domácí násilí</i>	58
3.3.1.1	<i>Vzájemná láska v kontextu domácího násilí</i>	58
3.3.1.2	<i>Plodná láska v kontextu domácího násilí</i>	59
3.3.2	<i>Stabilita manželství v kontextu domácího násilí z pohledu církve</i>	59
3.3.2.1	<i>Rozluka z důvodu domácího násilí</i>	61
3.3.2.2	<i>Neplatnost manželství z „důvodu domácího násilí“</i>	61
	ZÁVĚR	63
	PRAMENY A LITERATURA	64

Úvod

Manželství je soužití trvalého charakteru, které je uzavřeno zákonem stanoveným způsobem, sňatkem. Manželství lze v České republice uzavřít dvěma formami: civilním neboli občanským sňatkem a církevním sňatkem. Manželství přináší manželům určitá práva a povinnosti, které se týkají společné výchovy dětí a společného vlastnictví. Manželství je bráno jako jeden z požadavků pro založení rodiny, i když není jedinou formou partnerství akceptovaného většinou společností; neslouží jenom samotným manželům, ale též zájmům dětí.¹

Jedním z hlavních měřítek funkčnosti manželství se stala spokojenost manželů. Naše kultura vychází z křesťanských tradic. Z křesťanské tradice vychází manželství jako monogamní svazek; ideálem zůstává i nerozlučitelnost manželství, ale její dodržování není vyžadováno za každou cenu.

Manželský vztah je v ideálním případě oporou a zdrojem citové jistoty a bezpečí, ale může být i zdrojem napětí a v krajním případě i ohrožení v podobě domácího násilí.² Problematika domácího násilí bývá v poslední době často diskutovaným tématem. Je mu věnována zvýšená pozornost, a to i díky tlaku nevládních neziskových organizací, kterým se dokonce podařilo s pomocí odborné veřejnosti přimět stát ke změně legislativy, týkající se domácího násilí.

Ve své práci se budu zabývat domácím násilím, které se odehrává v manželství v kontextu křesťanství. Budu zohledňovat západní katolickou konfesí (z důvodu největšího zastoupení v České republice). Stát je společnou institucí občanů, kteří se k církvi nehlásí, a občanů, kteří jsou členy církve a „jsou ve svědomí vázáni církevním pojetím“.³ Přijímají hodnoty své církve a s ní i její zákony; kanonické právo neuznává ukončení manželství za života manželů.

Má práce není primárně zaměřena na ženu jako oběť. Ale vzhledem k tomu, že většina textů zohledňuje jako oběti pouze ženy, a ne všechny teorie použité na ženy lze použít i na muže, určité diskriminaci mužů obětí se zřejmě nevyhnu.

Zpracování tématu své bakalářské práce považuji za důležité, už jen z toho důvodu, že kolem násilí existuje mnoho mýtů. Jedním z těchto mýtů může být i špatný

¹ Srov. WIKIPEDIE, *Manželství* [online], dostupné z WWW: <http://encyklopedie.seznam.cz/heslo/138112-manzelstvi#P.C5.99edpoklady_vzniku_platn.C3.A9ho_man.C5.BEelstv.C3.AD_v_.C4.8Cesk.C3.A9_republice>.

² Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 591.

³ Srov. TRETERA, J. R., *Církevní právo*, s. 171.

výklad nerozlučitelnosti manželství mezi katolíky. Lidé z pomáhajících profesí se mohou setkat s křesťanskou rodinou, kde dochází k domácímu násilí; tato práce jim má pomoci lépe tuto problematiku pochopit.

Cílem mé práce je zjistit, jaký význam je přikládán manželství z hlediska většinové společnosti i církve, jak tento význam ovlivňuje domácí násilí a jak je tím ovlivněna stabilita manželského svazku.

Zvolila jsem metodu analýzy a syntézy pramenů a literatury doplněnou o rozhovory (s církevní právničkou, knězem a pracovníci diecézního křesťanského centra pro rodinu).

Ve své práci budu využívat českou i zahraniční literaturu. Stěžejními díly pro zpracování budou publikace; co se týče problematiky domácího násilí, budou publikace a texty M. Vágnerové, L. Čírtková, B. Marvánové-Vargové, J. Voňkové a M. Hrušákové, aj. Co se týče stability manželství, budu vycházet z publikace F. Singlyho a odborných textů zabývajících se hodnotou manželství, jeho funkcemi a stabilitou. Co se týče části věnované církevnímu pohledu na význam a stabilitu manželství a na domácí násilí budu vycházet z děl současných křesťanských autorů W. Kaspera a J. Dolisty, a textů J. Kašného a T. Machuly. Rozhodující pro výběr těchto autorů pro mě byla dostupnost jejich publikací v českém jazyce. Dále z publikací D. Němce a J. R. Tretery, kteří se zabývají kanonickým právem. Vycházím také z encyklik, zabývajících se rodinnými otázkami.

Nejprve nastíním problematiku domácího násilí. Zaměřím se na příčiny vzniku, specifika, rozvoj, druhy a výskyt domácího násilí. V této kapitole také popíšu reakci na tuto problematiku v českém právu.

V následující kapitole popíšu význam a stabilitu manželství, se zvláštním důrazem na to, jak je pohled na tuto problematiku zpracován ve vybraných pracích některých současných křesťanských autorů.

Ve třetí kapitole budu zjišťovat, jaký má vliv domácí násilí na funkce manželství, na jeho hodnotu a stabilitu. Zajímá mě také, jaký postoj k domácímu násilí zaujímá církev a jak je reflektováno v kanonickém právu. Budu se zabývat také otázkou ukončení manželského soužití a situací z toho vyplývajících.

1 Domácí násilí a jeho současná reflexe

Domácí násilí se vyskytuje ve všech společenských vrstvách nezávisle na vzdělání a pravdou je, že může potkat každého z nás. Domácí násilí je celospolečenský problém, který není záležitostí pouze jednotlivců, a jako takový vyžaduje řešení. Náhled na tuto problematiku se měnil spolu s tím, jak se měnily funkce manželství a rodiny. Žijeme v individualistické společnosti, kde se považuje za nemístné omezovat někoho v růstu a vývoji jeho individuality, natož někoho vystavovat fyzickým útokům. V případě domácího násilí se tomu tak děje, a proto je společností jako takové odsuzováno. Čírtková ale upozorňuje na to, že jakmile je domácí násilí převedeno do reálných souvislostí (např. otázka, jak se má stát chovat vůči pachatelům a obětem), objeví se citlivost tohoto tématu.⁴

Společenská reakce na domácí násilí ve světě je trojí povahy: domácí násilí je bráno jako soukromá věc, reakce na ně je pouze formální; další reakcí je kriminalizace problému, která je důsledná, okamžitá a nezahrnuje sociální opatření; pachatel je zatčen, obžalován a potrestán; a konečně varianta, která se jeví jako neoptimálnější, *flexibilní a diferencovaná reakce*, která kombinuje právní a sociální opatření. První varianta zahrnuje riziko nárůstu výskytu násilí a vůbec nemírní jeho dopady, druhá varianta nám sice nabízí řešení, ale jen krátkodobé a neřeší problém v jeho podstatě. Třetí varianta je považována za neoptimálnější, protože neřeší jen důsledky domácího násilí.⁵

Chování agresora v případě domácího násilí často splňuje podstatu některého trestného činu. V poslední době se díky tlaku neziskových organizací začal tento problém více medializovat, což dopomohlo i ke změnám v legislativě.

1.1 Problematika domácího násilí

Domácí násilí představuje pro společnost velmi ožehavé téma ani ne tak pro svou násilnickou stránku, ale především za jakým okolností, resp. kým je páčáno. Slovní spojení *domácí násilí* už vystihuje samu podstatu tohoto fenoménu. Mezi agresorem

⁴ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., *Domácí násilí – přístup k řešení ve vybraných evropských zemích*, s. 4.

⁵ Srov. PORTÁL, *Reakce společnosti na domácí násilí* [online], dostupné z WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5043>>.

a jeho obětí vždy existuje nějaký vztah: mají spolu děti, stejné bydliště či jsou nějakým způsobem ekonomicky provázáni. Domácí násilí, jak už napovídá název, se zpravidla odehrává mimo dosah veřejnosti.

1.1.1 Vymezení pojmu domácí násilí

„Domácí násilí lze definovat jako zneužití postavení a moci, kterou pachatel v rodině má. Projevuje se nepřiměřenými požadavky, vynucováním podřízenosti oběti a kontroly nad jejím životem. Toho je dosahováno násilím, event. vyhrožováním a využíváním strachu z další újmy.“⁶

Agrese vůči partnerovi má více funkcí. Uvolňuje napětí a vztek, týrá a pokořuje partnera, potvrzuje naši moc vůči partnerovi. Zároveň posiluje obranné chování oběti. Agresivní chování je součástí života každého z nás, někdy nám umožňuje přežít, někdy nám život může značně zkomplikovat. Záleží na mnoha okolnostech, jak bude tato agrese vnímána.

Agrese se projevuje různými formami: rozlišuje se forma *aktivní* a *pasivní*. O aktivní formě budu hovořit v případech napadení, činu nebo reakce směřujících vůči osobě nebo předmětu. Aktivní agresivní projev je zpravidla charakteristický pohybem objektu. Pasivní agresivita je naopak charakterizována neúčastí objektu. Může se projevovat ignorováním partnera či dítěte a odmítáním uspokojování jeho potřeb. Objektem může být osoba nebo předmět.⁷

Různé jsou i stupně agresivity, od vyčítavého pohledu až po fyzické napadení. Různí lidé mohou agresivitu vnímat jinak; to, co jednomu může způsobit trauma, jiného „nerozhodí“. Některé dítě může brát zvýšený hlas rodiče jako újmu, jiné si z toho nic nedělá apod.⁸

Frekvence a míra agresivity většinou odpovídá míře tolerance. To, jak člověk vnímá agresivitu, je podmíněno kulturně a normami společnosti. Míra tolerance

⁶ VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 633.

⁷ Srov. VANÍČKOVÁ, E., *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*, s. 24.

⁸ Srov. tamtéž, s. 24.

k agresivnímu chování se liší také podle prostředí, v němž bylo takového chování užito (v rodině se jedinec může chovat jinak než v zaměstnání).⁹

Pokud byl vzorec agresivního chování úspěšný, je jedincem snadněji použit znovu. „*Pokud tedy jedinec zvolí zprvu možná náhodně a pod vlivem vnějších okolností agresivní chování pro řešení určité situace, a toto chování je úspěšné, vytváří se u něho postupně tendence používat agresivitu jako stále obecnější způsob chování.*“¹⁰

Agresivní chování mezi blízkými lidmi, kteří spolu sdílejí domácnost, může v některých situacích přerůst určitou míru a projevovat se jako domácí násilí. Tato určitá míra je ve skutečnosti mírou velmi neurčitou a hranice, za kterou vzniká domácí násilí, může být velmi tenká a těžko rozpoznatelná.

1.1.2 Příčiny vzniku domácího násilí

Podkladem pro jakékoli násilí je asymetrie vzájemného vztahu.¹¹ Ta vzniká téměř v každém vztahu, ale záleží na její míře a na tom, jestli ji jeden z partnerů zneužije. Podle některých autorů je tato asymetrie podmíněna generově. Vágnerová argumentuje historicky podmíněnou nevyrovnaností ženské a mužské role biologickými dispozicemi (muž fyzicky zdatnější). A postavením žen ve společnosti – jejich proti mužům znevýhodněná pozice na trhu práce, na což navazuje i ekonomické zajištění ženy.¹² Proti tomu jiní autoři uvádějí, že mocenská převaha nemusí být nutně spjata s mužskou a ženskou rolí, způsob jak získat převahu a zneužít jí ve formě domácího násilí netkví pouze ve fyzické síle. Navíc partnery mohou být muž a žena, kde fyzicky bude zdatnější právě „slabší pohlaví“.¹³

Domácí násilí prostupuje všemi sociálními vrstvami, profesemi, není závislé na vzdělání či etniku. Rozdíly lze najít jen ve vzniku a následném udržování násilných vzorců chování.¹⁴

Domácí násilí není jev typický jen pro moderní dobu; existovalo ve všech dobách. Dlouhou dobu byla tato problematika přehlížena. Bylo to něco, co mělo za každou cenu

⁹ Srov. VANÍČKOVÁ, E., *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*, s. 24.

¹⁰ Tamtéž, s. 25.

¹¹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 634.

¹² Srov. Tamtéž, s. 634.

¹³ Srov. BURIÁNEK, J., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, s. 29.

¹⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 635.

zůstat v rodině, oběť byla často stigmatizována. Až v šedesátých a sedmdesátých letech minulého století postupně přicházelo odkrývání tohoto společenského fenoménu.¹⁵

1.1.2.1 Rizikové faktory u mužů

Existují muži, kteří se pro partnerství či rodičovství nehodí pro poruchy osobnosti nebo jiné psychické poruchy. Může jít o jedince, kteří jsou nepřiměřeně agresivní prakticky na kohokoli. Disociální, egocentriční a bezohlední jedinci se snaží uspokojit především své potřeby a na okolí neberou velké ohledy. Potřebují svého partnera ovládat ve svůj prospěch.¹⁶ Případy motivované osobnostní poruchou násilného partnera poměrně vzácné.¹⁷ „*Signály pro pravděpodobnou přítomnost poruchy osobnosti u násilníka jsou excesivní formy chování, tj. takové způsoby jednání, které překračují obvyklou představitost i normy morálky.*“¹⁸

Velmi rizikovými partnery bývají muži závislí na alkoholu či psychoaktivních látkách. Negativní vztah alkoholu a agrese byl v minulosti již mnohokrát popsán. Alkohol odstraňuje zábrany, a tak může sloužit jako spouštěč agresivního jednání.¹⁹ Podle Čírtkové „*alkoholické opojení funguje jako „timig out“, ve kterém mohou ventilovat své agresivní sklony, neboť později budou omlouvány či vysvětlovány alkoholickým opojením.*“²⁰ Alkohol tedy není příčinou, ale katalyzátorem.²¹

Riziková jsou i partneři, kteří v dětství sami zažili násilí a týrání, nebo byli svědky takového chování v rodině. Děti se přirozeně identifikují s rodičem stejného pohlaví a jednoduše přebírají stejné vzorce chování. Pro ně může být toto chování zcela běžné a mohou je brát jako normální.²²

Vliv na vznik domácího násilí mohou mít také situační faktory. Muž nemusí být primárně nevhodný pro partnerství, ale pod vlivem negativních okolností se u něho mohou objevovat maladaptivní vzorce chování. Např. při ztrátě zaměstnání se mohou

¹⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 633.

¹⁶ Srov. tamtéž, s. 635.

¹⁷ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., Soužití s násilným partnerem (2.), *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 11, s. 6.

¹⁸ Tamtéž, s. 6.

¹⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 635.

²⁰ ČÍRTKOVÁ, L., Soužití s násilným partnerem (2.), *Právo a rodina*, 2006, roč. 8, č. 11, s. 5.

²¹ Srov. tamtéž, s. 5.

²² Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 635.

u jedince objevit pocity frustrace a nedocenění a svůj vztek může ventilovat směrem k partnerce.²³

Rizikové faktory, které mohou vést k tomu, že se muži stanou sami oběťmi, se od rizikových faktorů ženy-oběti liší. Jedná se většinou o muže, kteří jsou ve své podstatě jemní, povolní, nechají si vše líbit a neumějí se bránit. To je pro jejich okolí zcela nepochopitelné, muži-oběti se za vzniklou situaci stydí a jen málokdy jsou schopni vyhledat pomoc. Předpokládá se, že jsou nejčastěji týráni psychicky, ale není vyloučeno, že psychické násilí u nich nemůže přejít v násilí fyzické. Navíc co se týče násilí na mužích, je málo dostupných dat a výzkumů. Jednak je to tím, že se stereotypně předpokládá, že oběťmi jsou pouze ženy, a když se dopouští násilí, tak pouze v sebeobraně, a jednak se k rolím obětí muži málokdy přiznají. U mužů se předpokládá, že jsou silnější než žena, což nemusí být vždycky pravda, navíc i slabší jedinec může být agresivní. Kromě mýtů kolem násilí, které platí u žen, se tak připojují další specifické pro muže: muž je silnější, tzn., že nemůže být obětí, ženy nejsou tak agresivní jako muži, jen se brání, a muž obětí - je slaboch.²⁴

1.1.2.2 Rizikové faktory u žen

Rizikové faktory najdeme pochopitelně i u žen, které se snadněji stávají oběťmi domácího násilí. Typickou ukázkou rizikového faktoru je syndrom naučené bezmocnosti. Tyto ženy se s týráním ve svém životě pravděpodobně již setkaly. Často bývají málo sebevědomé a nesamostatné. Svým chováním mohou paradoxně posilovat partnerovu agresivitu. Čím více se stává žena závislejší a zranitelnější, o to více se muž může projevovat agresivně.²⁵

Pokud se žena málo stýká se svým okolím, resp. je izolována, mohou se jakékoli negativní jevy zcela bez povšimnutí udržovat. Žena se nemá kam obrátit s žádostí o pomoc a partner tak může beztrestně zvyšovat své agresivní tendence. Pokud žena akceptuje násilnickovo chování, ať už vědomě či nevědomě, obvykle se stává obětí partnerova chování. Pokud se ale ženy chovají také agresivně, nebo partnera provokují

²³ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 636.

²⁴ Srov. BURIÁNEK, J., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, s. 31-32.

²⁵ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 636.

a ponižují, nebereme tuto ženu jako oběť, spíše jako spoluúčastníka konfliktního systému.²⁶

Obětí domácího násilí se může stát každá žena (případně i muž). Z psychologického hlediska je důležité na tuto situaci reagovat již od samého počátku a nenechat situaci dojít do stavu, kdy oběti již selžou obranné mechanismy a vznikne tak syndrom týrané ženy. Tou nejhorší stránkou je obviňování se za nastalou situaci a trestání se za ni. Žena se tak dostává do bludného kruhu, ze kterého lze vyjít ven jen těžko, a bez cizí pomoci takřka vůbec.²⁷

Domácí násilí se neomezuje jen na bití či sexuální zneužívání. Patří sem i ekonomické nebo sociální zneužívání. Žena se často nepokouší hledat pomoc jinde, protože je existenciálně závislá na partnerovi. Později uvěří partnerovu tvrzení, že je neschopná a nesamostatná, prakticky ani nevěří, že by to mohlo být i jinak. Na základě této zkušenosti dochází ke změnám psychických vlastností a způsobů reagování.²⁸

1.1.3 Specifika domácího násilí

Někdy není jednoduché určit, co je a co není domácí násilí. Pro domácí násilí jsou specifické některé znaky, které pomáhají rozlišit domácí násilí od jednorázového agresivního chování nebo od násilí „veřejného“, které na rozdíl od domácího násilí páchá cizí osoba.

1.1.3.1 Privátnost

Pro rodinu je charakteristický značný stupeň intimity a soukromý charakter, a proto rozdělení moci a hierarchie mezi jejími členy poskytuje prostor pro vznik a rozvoj násilného chování, často bez vědomí okolního světa.²⁹

Domácí násilí obvykle probíhá za zavřenými dveřmi v soukromí několika osob, které jsou si blízké, nebo se tak alespoň jeví.³⁰ Není ojedinělé, že se agresor

²⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 636.

²⁷ Srov. tamtéž, s. 636.

²⁸ Srov. tamtéž, s. 633.

²⁹ Srov. VYMĚTALOVÁ, S., Domácí násilí: přirozený jev?, *Sociologický časopis*, 2002, roč. 37, č. 1, s. 107.

³⁰ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 110.

na veřejnosti prezentuje jinak, než jak se chová v domácím prostředí, což je podpořeno právě uzavřeností privátního prostředí, protože oběť se neoprávněně bojí, že jí okolí nemusí uvěřit. Navíc se toto násilí odehrává v prostředí, které je pokládáno za záruku bezpečí.³¹

1.1.3.2 Emoční vztah

Rodina je územím, kde může být člověk sám sebou a k tomu mu má pomoci citová náklonnost a podpora, kterou mu partner poskytuje při budování vlastní identity.³² Ideálně rodina představuje místo, kde se má člověk cítit v bezpečí a kde je chráněn před neintimností a zmatkem okolního světa. Rodina je v ideálním případě stabilním prostředím, které přináší člověku zázemí a jistotu. Násilník není pro oběť cizím člověkem. Oběť má sice z násilníka obavy, ale na druhou stranu jí na něm záleží a věří, že se násilník změní. Navíc násilník zůstává na místě činu a oběť je stále vystavována nebezpečí útoku.³³

1.1.3.3 Délka a intenzita

V případě domácího násilí se nejedná o ojedinělý incident, ale o déletrvající situaci, která má svoje fáze a má tendenci v průběhu času narůstat na intenzitě. Oběť si často nevšimne varovných signálů a prvních příznaků, jejichž včasné rozpoznání je přitom nezbytné pro úspěšné řešení domácího násilí, a pokud pokročí do větší intenzity, jen těžko se hledá cesta zpět.³⁴

³¹ Srov. VYMĚTALOVÁ, S., Domácí násilí: přirozený jev?, *Sociologický časopis*, 2002, roč. 37, č. 1, s. 107.

³² Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 92 - 93.

³³ Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 110.

³⁴ Srov. tamtéž, s. 110-111.

1.1.3.4 Jednostrannost

Oběť a násilná osoba mají neměnitelné role. Za domácí násilí se nepovažuje spor, hádka, rvačka nebo tzv. italská domácnost. Pokud se násilí dopouštějí obě strany, jejich postavení je rovnocenné nebo se střídá, nejedná se o domácí násilí. U domácího násilí je vždy jedna osoba týrána a druhá je osobou násilnou.³⁵

1.1.3.5 Cyklický charakter

Případy domácího násilí mají většinou podobný průběh: vystupňování napětí, samotný akt násilí, pak následují omluvy, období líbánek. Domácí násilí se z počátku projevuje velmi nenápadně, pak stupňuje svou intenzitu. Nedochozí k němu neustále, ale jen v určitých obdobích – cyklech. Střídá se období vzrůstajícího napětí, konfliktu a usmířování, které může přejít do období „líbánek“. Časem se tento cyklus zrychluje.³⁶

Pro první fázi jsou typické lehčí formy projevu domácího násilí, které má oběť tendenci bagatelizovat a omlouvat je. Oběť se snaží nezavdat násilnému partnerovi příčinu k jeho agresi, vyhýbá se konfliktním situacím a snaží se násilnému partnerovi ustupovat. To však agresi neřeší, maximálně oddálí. První fáze pak ústí v propuknutí konfliktu, která je spíše krátká a probíhá většinou v soukromí. Po útoku následuje šok a zlehčování situace. Oběť se snaží situaci nejčastěji řešit právě v této fázi. Následuje fáze „líbánek“ která je charakterizována omluvami, sliby, projevy lásky a oddanosti, jimž oběť často uvěří. Tato fáze však postupně přechází opět do fáze napětí a cyklus se tak opakuje.³⁷

1.1.3.6 Svědkové domácího násilí

Domácí násilí se odehrává v soukromí, společnost je takřka vydělena; proto jsou nejčastějšími svědky domácího násilí děti, jejich zkušenost s domácím násilím mezi rodiči může mít negativní vliv na jejich budoucí vzorce chování, ať už bylo dítě samo

³⁵ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*, s. 16.

³⁶ Srov. ROSA, *Specifika domácího násilí* [online], dostupné z WWW: <<http://www.rosa-os.cz/domaci-nasilii/specifika-domaciho-nasilii/>>.

³⁷ Srov. BURIÁNEK, J., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, s. 24

týráno, nebo bylo pouze svědkem takového chování. Podle některých teorií a studií se u takovýchto dětí zvyšuje pravděpodobnost setkat se s násilím v budoucím životě.³⁸

Děti jsou domácím násilím postiženy vždy, nemusejí být přitom přímou obětí násilníka, stačí, když jsou „pouze“ svědky. Takovéto děti nemají často pocit bezpečí domova, což často vede k tomu, že své obavy zobecňují a nejeví se jim bezpečný ani okolní svět.³⁹

„Opakovaná zkušenost s ponižením matky, která ji manipuluje do role oběti, ji zároveň symbolicky zbavuje kompetenci ochránce dětského ochránce.“⁴⁰ To znamená, že ji dítě neidentifikuje jako někoho, u koho může hledat pomoc, oporu a ochranu. V této situaci jim ani rodiče nemohou poskytovat vše, co by potřebovaly. U těchto dětí je také zvýšená pravděpodobnost, že se stanou přímými oběťmi domácího násilí.⁴¹

Děti, které jsou svědky domácího násilí, bývají častěji vývojově opožděné, mají emoční problémy, častěji se u nich objevují poruchy chování, bývají úzkostné a méně radostné. Mají tendenci reagovat stažením do sebe anebo reagovat agresivně, což se projevuje i v neschopnosti řešit konflikty účelným způsobem.⁴²

K rodičům obvykle zaujímají ambivalentní postoje; mohou reagovat tím, že s týraným rodičem vytvářejí určitou koalici, kdy přijímají roli obránce, nebo mohou působit i jako prostředníci mezi rodiči, kdy se snaží situaci urovnat. Tímto způsobem mohou k týranému rodiči postupně ztratit respekt anebo se k němu začnou chovat obdobně jako agresor. K násilnému rodiči bývá postoj dětí ještě komplikovanější, může mít odmítavý charakter, nebo ambivalentně adorující. Násilný rodič v dítěti vzbuzuje strach, a to si potom může přát, aby násilník opustil rodinu. Může dojít k situaci, kdy se dítě ztotožní s násilníkem. Tato situace nastává častěji u chlapců, kteří potom vidí svého otce jako osobu, jejíž moc jim imponuje. Riziko spočívá v tom, že se takové děti mohou samy začít chovat agresivně, nejprve k vrstevníkům a následně i v partnerském vztahu. Z násilného chování se stává vzorec a model partnerského chování, protože s jiným modelem nemají zkušenost.⁴³

³⁸ Srov. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*, s. 35.

³⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 644.

⁴⁰ VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 644.

⁴¹ Srov. tamtéž, s. 644.

⁴² Srov. tamtéž, s. 644.

⁴³ Srov. tamtéž, s. 645.

1.1.4 Rozvoj a druhy domácího násilí

Domácí násilí se rozvíjí postupně, má svou dynamiku a cyklický průběh. Pokud není domácí násilí zachyceno v počátcích svého vzniku, dochází k opakování a postupnému nárůstu intenzity útoků. Vyskytuje se v několika druzích; rozlišujeme násilí psychické, fyzické, sexuální, ekonomické a sociální.

1.1.4.1 Rozvoj domácího násilí

V první fázi se objevují verbální útoky, které postupně přecházejí k fyzickým výpadům. Vše se zprvu objevuje jen výjimečně a zaskočení jsou zpravidla oba aktéři. Oběť svého partnera a jeho chování omlouvá, hledá v něm pozitivní stránky, zatímco ty negativní přechází. Je to přirozená obrana oběti, která nechce věřit, že by jejich vztah mohla zasáhnout taková negativní změna. Násilník projevuje lítost a omlouvá se za své chování situačními faktory. Tato událost může mít paradoxní účinek dočasněho sblížení a zlepšení partnerského vztahu. V této fázi je velice důležité, jak se oběť zachová, zda bude proti těmto projevům nějak bojovat, nebo zda je bude akceptovat.⁴⁴

Posléze nastává fáze, kdy se postupně zvyšuje intenzita i četnost útoků, zatímco období relativního klidu se zkracuje. Chování pachatele je stejné, ale už ho neomlouvá. Za své chování necítí vinu. Moc agresora stoupá.⁴⁵

Pro pokročilou fázi je typický syndrom týrané ženy. Oběť si už uvědomuje svou bezmocnost a svého partnera se bojí. Nabyla přesvědčení, že není schopná se bránit, tak se o to ani nepokouší, přijímá roli oběti. Svá zranění omlouvá nejružnějšími nehodami, či je popírá. Se svým osudem je smířená a akceptuje ho. Odmítá pomoc druhých a ani nevěří, že ještě nějaká pomoc existuje. Pokud v této fázi dojde k odhalení domácího násilí, jde zpravidla o náhodu. Týrané ženy často hledají pomoc až tehdy, když jsou ohroženy na životě.⁴⁶

⁴⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 641.

⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 641.

⁴⁶ Srov. tamtéž, s. 642.

1.1.4.2 Druhy domácího násilí

Do fyzického násilí řadíme aktivní projevy, jako je například smýkání, strkání, přivazování, kopání, rány pěstí, pálení, použití zbraně nebo ohrožování nožem nebo jinou zbraní aj. Toto násilí může mít za následek lehké formy zranění, jako například modřiny, ale i vážnější - jako například zlomeniny, poranění hlavy a v těch nejtěžších případech i úmrtí.⁴⁷

Psychickým týráním rozumíme především verbální týráním, jako je zesměšňování na veřejnosti, ale i v soukromí, vyhrožování rozchodem, ublížením na zdraví, smrtí atd. Patří sem i nadměrná kontrola ze strany násilného partnera. Násilný partner například rozhoduje o tom, co si má vzít oběť na sebe, kontroluje, jak dlouho byla oběť nakupovat. Způsobů, jak se může projevovat psychické týráním, je celá řada.⁴⁸

V případě sexuálního násilí jde v podstatě o všechny možné sexuální činy, které nejsou podstupovány dobrovolně, jde např. o znásilnění. Sex vynucený neznámou osobou je považován za násilnění téměř bezvýhradně, kdežto sex vynucený partnerem pomocí psychického nátlaku už tak jednoznačně vnímán není, což vzniklou situaci ještě mnohem více komplikuje.⁴⁹

Ekonomické násilí se projevuje tím, že násilná osoba omezuje přístup své oběti k finančním prostředkům, ať rodinným nebo vlastním. Odmítá se podílet na domácnosti, nebo dává oběti malou částku, se kterou lze jen těžko vyjít, může žádat kompletní vyúčtování. Oběť tím ponižuje a zajišťuje si nad ní kontrolu a převahu.⁵⁰

Co se týče sociálního násilí, jde především o sociální izolaci, zákaz kontaktu s příbuznými či přáteli. Násilník kontroluje, s kým se oběť stýká a snaží se ji izolovat. Tak se násilná osoba dostává do centra zájmu oběti a ta pak snadněji přejímá násilníkův náhled na situaci. Snaha izolovat oběť může být zpočátku zaměněna obětí za projev lásky, postupně se z přání, proseb a slušně formulovaných žádostí stávají příkazy.⁵¹

⁴⁷ Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 120.

⁴⁸ Srov. tamtéž, s. 122.

⁴⁹ Srov. ANARCHOFEMINISMUS, *Sexuální násilí-temné uličky, bezpečí našich ložnic?* [online], dostupné z WWW: <<http://anarchofeminismus.org/cs/sexualni-nasili-temne-ulicky-bezpeci-nasich-loznic>>.

⁵⁰ Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 123-124.

⁵¹ Srov. tamtéž, s. 122.

1.1.5 Výskyt domácího násilí

V roce 1999 byl proveden průzkum agenturou UNIVERSITAS v rámci grantu MV ČR. Hlavní část tohoto průzkumu byla zaměřena na bezpečnostní situaci v ČR, problematiku trestných činů, kriminality a násilí. Nebyl to tedy průzkum zaměřený primárně na průzkum domácího násilí, ale jeho součástí byla samostatná anketa věnována domácímu násilí. Ankety se zúčastnilo 900 respondentů. Tato anketa představovala základ pro odhady některých trendů. Z výsledků bylo patrné, že se ženy stávaly častější obětí útoků než muži. Celkem 13 % žen a necelých 5 % mužů uvedlo, že byli v průběhu života napadeni svým současným nebo bývalým partnerem/partnerkou/. Co se týče psychických forem vydírání: se soustavným srážením sebedůvěry nebo slovním ponižováním ze strany manžela/manželky/, či partnera/partnerky/ se setkala 25 % žen a 22 % mužů. Se záměrným a systematickým odepíráním finančních prostředků na domácnost se setkala 18 % žen a 20 % žen se setkala s vydíráním ve formě hrozeb rozchodem či rozvodem.⁵²

Průzkum Bezpečnost občanů 2001, stejně tak jako výše zmiňovaný, byl proveden také agenturou UNIVERSITAS v rámci grantu MV ČR a tématicky na něj navazoval. Zkoumaly se následující okruhy: obavy z agresivního chování partnera/partnerky/, postoje k institucionálním formám řešení případů násilí v rodině, zkušenost s různými formami agresivního chování ze strany partnera a bezprostřední reakce napadených. Bylo zjištěno, že obavy z agresivního chování má dle tohoto výzkumu 9 % mužů a 17 % žen; jednoznačně kladně se k zásahu policie stavělo 23 % mužů a 30 % žen.⁵³

V roce 2003 proběhl také reprezentativní výzkum v rámci Mezinárodního výzkumu násilí na ženách, který byl koncipován UNICRI, HEUNI a Statistic of Canada a zúčastnilo se ho více jak 20 zemí světa.⁵⁴

Pomocí tohoto průzkumu „bylo zjištěno, že 38 % žen v České republice zažilo během svého života alespoň některou z forem násilí ze strany svého partnera (současného nebo bývalého manžela/přítele).“⁵⁵ Výzkumu se zúčastnilo 1980

⁵² Srov. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*, s. 40.

⁵³ Srov. tamtéž, s. 40-41.

⁵⁴ Srov. tamtéž, s. 42.

⁵⁵ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 14.

respondentek starších 18 let, z nichž asi jedna pětina nevnímala facku jako závažnou, ale zároveň hodnotily negativně těžší formy domácího násilí.⁵⁶

Zkušenost s vyhrožováním, fyzickým útokem, strkáním, pevným sevřením, kroucením rukou, taháním za vlasy, údery pěstmi, kopáním uvedlo 32 – 34 % žen. Těžké formy násilí (škrčení, popálení, vyhrožování použitím nebo použitím zbraně) uvedlo 5 % žen.⁵⁷ Vynucený pohlavní styk 7 % žen. Z žen, které měly zkušenost s násilím ze strany partnera, 53 % uvedlo, že utrpěly fyzické zranění, nejčastěji uváděly modřiny (85 %), zhruba 31 % utrpělo i řezné rány, zlomeniny uvedlo 7 % žen, stejné procento i poranění hlavy.⁵⁸

Pouze jedna čtvrtina žen, jež zažila domácí násilí, označila násilné chování partnera za protiprávní, ale nikoliv trestné.⁵⁹ „*Zdá se, že ženy nejsou schopny či ochotny o násilí ze strany vlastního partnera uvažovat v právních souvislostech.*“⁶⁰

1.2 Právní úprava domácího násilí v ČR

V posledních letech prodělala právní úprava problematiky jevu domácího násilí řadu změn. V této kapitole se nebudu zabývat vývojem, ale současnou podobou právní úpravy domácího násilí v České republice. Převratnou změnou je zákon o ochraně před domácím násilím, který si vyžádal řadu novelizací, z nichž hlavní jsou: zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky, zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon, zákon č. 100/1988 Sb., o sociálním zabezpečení.

1.2.1 Zákon č. 135/2006 Sb., o ochraně před domácím násilím

Zákon č. 135/2006 Sb., kterým se mění některé zákony v oblasti ochrany před DN, nabyl účinnosti 1. 1. 2007. Vznikl na popud odborné veřejnosti a neziskových

⁵⁶ Srov. VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 195.

⁵⁷ Srov. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum násilí na ženách*, s. 51.

⁵⁸ Tamtéž, s. 62.

⁵⁹ Srov. VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 21.

⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 21.

organizací, zabývajících se problematikou domácího násilí. Tento zákon se opírá o *tři pilíře*.⁶¹

První pilíř představuje policejní intervenci, tzn. *§ 21a až 21d a §42n zákona o Policii ČR* upravuje *vykázání* násilné osoby ze společného obydlí na dobu 10 dní, a to v případě, kdy lze předpokládat, že dojde znovu k útoku proti životu, zdraví nebo lidské svobodě a důstojnosti.⁶²

Druhým pilířem je sociální pomoc – pomoc a ochrana osobě ohrožené domácím násilím v intervenčních centrech, kterými rozumíme specializovaná pracoviště, jejichž kompetence upravuje zákon o sociálních službách (§60a). Osobám ohroženým domácím násilím je zde nabízena psychologická, sociální a právní pomoc. Hrají svou důležitou úlohu hlavně v době vykázání nebo zákazu vstupu pachatele.⁶³

Třetím pilířem rozumíme soudní ochranu – „zvláštní předběžné opatření o personální i teritoriální ochraně ohrožené osoby a eventuální občanskoprávní řízení v meritu věci“ Soud může na základě návrhu ohrožené osoby rozhodnout o předběžném opatření, kterým může uložit násilné osobě, aby na měsíc opustila společné obydlí a nenavazovala kontakty s ohroženou osobou. Toto opatření může být prodlouženo dokonce až na dobu jednoho roku. Tomuto předběžnému opatření nemusí nutně předcházet vykázání nebo zákaz vstupu.⁶⁴

1.2.2 Zákon č. 283/1991 Sb., o Policii České republiky

Policisté mají nově pravomoc vydat přímo na místě správní rozhodnutí o vykázání osoby podezřelé z toho, „*že směřuje k útoku na život, zdraví, svobodu nebo zvlášť závažnému útoku na lidskou důstojnost lidské osoby, se kterou společný byt nebo dům obývá*“⁶⁵, a to bez projednání věci.⁶⁶ Tato hrozba útoku nemusí být zcela bezprostřední, může se týkat vzdálené budoucnosti.⁶⁷ Vykázání nemá charakter sankce, jeho účelem je předejít násilnému jednání, má být tedy prevencí.⁶⁸

⁶¹ Srov. VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 83-85.

⁶² Srov. tamtéž, s. 85.

⁶³ Srov. tamtéž, s. 85.

⁶⁴ Srov. tamtéž, s. 85-86.

⁶⁵ Tamtéž, s. 91.

⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 91.

⁶⁷ Srov. MATEŠ, P., *Policejní právo a právní předpisy s komentářem*, s. 87.

⁶⁸ Tamtéž, s. 88.

„Funkcí vykázaní je tedy chránit oběti domácího násilí před opakováním, eskalací útoku proti nim. Zatímco útoky proti životu, zdraví a svobodě budou převážně chápány fyzicky, lidská důstojnost, kterou tvoří i takové hodnoty, jakými je čest, ochrana pověsti či dobré jméno, může být poškozována i jinak, např. výhrůžkami, urážkami, ponižováním.“⁶⁹

Je na policistovi, jak situaci vyhodnotí; pokud ale existuje předpoklad, že se útok bude opakovat, je povinen násilnou osobu vykázat. Musí vzít v potaz situaci na místě samém, ale i předešlé shromážděné informace, jako jsou přijatá oznámení a předchozí výjezdy aj.⁷⁰

Policista je při rozhodnutí o vykázaní povinen zajistit přítomnost nezúčastněné osoby. Nesplnění této podmínky by molo způsobit zrušení rozhodnutí o vykázaní. Toto neplatí, pokud by to mělo za následek vznik nebezpečí z prodlení. Nezúčastněnou osobou může být třeba soused, ale nikdy rodinný příslušník.⁷¹

O vykázaní se vyplňuje předepsaný formulář, rozhodnutí o vykázaní se vyhotovuje písemně do 24 hodin od vstupu policisty do obydlí, opis tohoto rozhodnutí se doručí do 24 hodin od jeho vydání vykázané a ohrožené osobě a spolu s opisem úředního záznamu také intervenčnímu centru. Pokud se ve společném obydlí nachází i nezletilá osoba, doručí se toto rozhodnutí i orgánu sociálně-právní ochrany dětí.⁷²

Vykázaná osoba je povinná vydat policistovi klíče od společného obydlí musí okamžitě opustit vymezené prostory a nesmí se do nich vracet. Při výkonu rozhodnutí si tato osoba může vzít za přítomnosti policisty nezbytné věci osobní potřeby, osobní cennosti a dokumenty. Vykazovaná osoba má možnost do 24 hodin od vykázaní znovu byt navštívit za přítomnosti policisty a vzít si další osobní věci a věci nezbytné pro výkon svého povolání.⁷³

Vykázaná osoba má právo, aby ji policista informoval o možnostech dalšího ubytování, policista jí také musí poučit o jejich právech a povinnostech, zejména o důsledcích porušení zákazu návratu a dalším možném postupu.⁷⁴

Je-li třeba, zajistí policista ohrožené osobě lékařské ošetření. Policista musí ohroženou osobu poučit o možnosti podání návrhu na předběžné opatření a o možnosti

⁶⁹ MATES, P., *Policejní právo a právní předpisy s komentářem*, s. 88.

⁷⁰ Srov. tamtéž, s. 88.

⁷¹ Srov. tamtéž, s. 90.

⁷² Srov. § 21b zákona č. 283/1991 Sb., *Zákon o policii ČR*.

⁷³ Srov. MATES, P., *Policejní právo a právní předpisy s komentářem*, s. 93-94.

⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 94.

psychologických, sociálních a jiných služeb v oblasti pomoci obětem domácího násilí. Informace by měly být co nejkonkrétnější a dostatečně instruktivní. Toto poučení by mělo být uskutečněno i v případě, že k vykázaní nedojde.⁷⁵

Vykázání je na dobu 10 dnů, přičemž tuto dobu není možné zkrátit ani se souhlasem ohrožené osoby. Účelem této lhůty je, aby byla ohrožená osoba schopna řešit svou situaci a nebyla ovlivňována vykázanou osobou. Pokud podá ohrožená osoba návrh na předběžné opatření dle § 76b občanského soudního řádu, prodlužuje se 10denní doba do právní moci rozhodnutí soudu.⁷⁶

Policie v případě vykázaní nevystupuje jen jako správní orgán, ale také poskytuje služby a to nejen obětem, ale i osobám, které jsou vykázaný. Smyslem této úpravy je domácímu násilí pokud možno předcházet.⁷⁷

1.2.3 Vybrané právní úpravy postihující domácí násilí

Nejčastěji je domácí násilí kvalifikováno dle §49 občanského zákoníku jako přestupek proti občanskému soužití. Přestupkové řízení se ale v těchto případech zahajuje jen na návrh postižené osoby blízké, a to jen do tří měsíců ode dne, kdy se dozvěděla o přestupku a s tou podmínkou, že od jeho spáchání uplynul maximálně jeden rok.⁷⁸

Dalším zákonem, který lze aplikovat na domácí násilí, je trestní zákon. V něm se nesetkáme přímo s pojmem domácí násilí, ale je užít pojem **týrání**: „Pod tímto pojmem rozumíme takové jednání pachatele, které se vyznačuje zlým nakládáním buď s osobou blízkou (§89 odst. 8), nebo i s jinou osobou, s níž pachatel žije ve společném bytě či domě, a současně se vyznačuje i určitou mírou trvalosti a dosahuje takové intenzity, aby bylo způsobitelné vyvolat stav, který pociťuje postižená osoba jako těžké příkoří, resp. psychické nebo i psychické útrapy.“⁷⁹

Týrání nemusí mít povahu fyzického násilí. Jako projev fyzických útrap uvádí Jelínek např.: facky, škrcení, bití, tahání za vlasy, lomcování tělem apod. Psychické útrapy: znemožnění kontaktu s vnějším světem, nadávky, hrozby, urážky, doprovázení

⁷⁵ Srov. MATES, P., *Policejní právo a právní předpisy s komentářem*, s. 94-95.

⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 95-96.

⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 87.

⁷⁸ Srov. VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 89.

⁷⁹ JELÍNEK, J., *Trestní právo hmotné*, s. 634.

osoby do zaměstnávání, kontrola telefonních hovorů aj.⁸⁰ K tomu, aby bylo zahájeno trestní stíhání, není potřeba souhlas týrané osoby, zahajuje se ze zákona.⁸¹

TZ rozlišuje dva typy týrání, a to týrání svěřené osoby, a týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě. První ze zmíněných postihuje násilné jednání mezi zletilými, svéprávnými osobami, kdežto týráním svěřené osoby rozumíme týrání dětí, nebo osob, které jsou z důvodu fyzické nebo psychické nedostatečnosti svěřené jiné osobě.

§ 215 *Týrání svěřené osoby* upravuje týrání nezletilých dětí. Pokud někdo týrá osobu, kterou má v péči nebo kterou vychovává, hrozí mu trest odnětí svobody od šesti měsíců do tří let. Jestliže se toto týrání vyznačuje určitou trvalostí nebo zvláště surovým způsobem, anebo pokud je takto týráno více osob, hrozí pachateli sazba od dvou do osmi let.

§215a *Týrání osoby žijící ve společně obývaném bytě nebo domě* tímto paragrafem je upraveno mimo jiné i partnerské domácí násilí. Pokud někdo týrá blízkou osobu, nebo osobu ve společně obývaném bytě nebo domě, bude potrestán odnětím svobody až na tři léta.

Podle §217 *Ohrožování výchovy mládeže*, za oběti domácího násilí mohou být považovány i děti, které jsou svědky domácího násilí. Jejich výchova může být v důsledku domácího násilí ohrožena nežádoucími vzory chování násilného rodiče.⁸²

§171 TZ se týká maření trestního rozhodnutí, v souvislosti nedodržování vykázaní, nebo předběžného opatření soudu, potrestaným může být jak povinný, tedy ten, kdo byl vykázán, tak navrhovatel/navrhovatelka.⁸³

⁸⁰ Srov. JELÍNEK, J., *Trestní právo hmotné*, s. 634-635.

⁸¹ Srov. VOŇKOVÁ, J., *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen*, s. 99.

⁸² Srov. tamtéž, s. 99.

⁸³ Srov. tamtéž, s. 99.

2 Význam manželství a otázka jeho stability

Čas od času proběhnou médií tvrzení, že každé druhé manželství v České republice končí rozvodem a že instituce manželství v současnosti prožívá krizi. Úhrnná rozvodovost skutečně činí téměř 50 % (v roce 2008 dosáhla 49,6 %). Ale je třeba zdůraznit, že vyjadřuje průměrný podíl manželství, která by se rozvedla, pokud by rozvodovost v daném roce zůstala neměnná po celou dobu trvání manželství.⁸⁴ Průměrná délka trvání manželství při rozvodu byla 12,3 let⁸⁵, zahrnuje manželství, která byla uzavřena před rokem, ale také manželství, která v době rozvodu trvala kupř. dvacet let. Když vezmeme v potaz, že sňatečnost v ČR klesá, ukazuje se nepřesnost původního tvrzení o každém druhém manželství končícím rozvodem, protože je nelze prokázat.

Tvrzení, že instituce manželství je v krizi, často vychází z vysoké rozvodovosti, ale každému rozvodu předchází sňatek; pokud by instituce manželství měla být ohrožena a pozbývala na důležitosti, lze předpokládat, že by do něho lidé nevstupovali. Rozvodovost je důsledkem jiného nazírání na manželství, je to daň za rostoucí hodnotu individuality jedince, která vzrostla i na úkor trvalosti manželského svazku. Přesto nebo právě proto má manželství stále význam, který se naplňuje skrze vztahy. Tzv. krize manželství, neznamena krizi samotné důležitosti jeho existence, ale jeho trvalosti.

2.1 Otázka významu manželství

V tradiční rodině hrálo hlavní roli ekonomické zajištění členů rodiny, kdežto současná rodina klade do popředí vzájemné vztahy - rodina se vyčlenila jako soukromý prostor vůči prostoru veřejnému. Pro rodinu jako soukromý prostor je typický vysoký stupeň intimity. V současné rodině hrají hlavní roli vzájemné interpersonální vztahy. Kvalita rodiny se neposuzuje pouze na základě ekonomického zajištění, ale především podle kvality osobních vztahů jednotlivých členů. Na manželství se tak nepohlíží jenom jako na instituci, jak tomu bylo v tradiční společnosti, ale jako na symbol manželského společenství. Způsobila to větší autonomie manželů na širší rodině, kdy hlavní pozornost je zaměřena na nejbližší členy rodiny; a to, že materiální dědictví bylo

⁸⁴ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Rozvody* [online], dostupné z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/rozvody.htm>>.

⁸⁵ Srov. tamtéž.

nahrazeno dědictvím symbolickým, které je vázáno přímo na osobu – vzdělání a osobní rozvoj.⁸⁶

Kontrolu vnitřního chodu rodiny do určité míry zajišťuje stát prostřednictvím specificky zaměřených institucí, které využívají neosobní normy ve formě zákonů. Skrze tyto instituce a zákony pak prakticky prostřednictvím např. lékařů, pedagogů, psychologů a sociálních pracovníků. Jakmile člověk vystupuje v rámci některé této profese, stát prostřednictvím zákonů stanovuje oznamovací povinnost, pokud dochází k situaci, kdy je ohrožen zdárný vývoj jedince nebo jeho zdraví. Oznamovací povinnost má samozřejmě každá osoba, ale tyto profese mají jasně stanovené kompetence a povinnosti a jejich nedodržení je snadněji prokazováno a sankcionováno. Očekává se od nich, že v případě, že dochází v rodině například k domácímu násilí, jsou schopni to rozpoznat a udělat v rámci jejich kompetencí vše, aby bylo tomuto jevu zamezeno nebo byly jeho dopady minimalizovány.⁸⁷ Stát nejenže rodinu kontroluje, ale přejímá i některé její práva a povinnosti. Výchova dětí není záležitostí čistě rodinnou, existuje všeobecná povinná školní docházka, povinné prohlídky a jiné aktivity z titulu státu, které nemusejí být povinné (například poradny). Stát přebírá i určitou finanční odpovědnost v některých nepříznivých situacích a za stanovených podmínek.

„Ověřuje, zda při koordinaci různých osobních zájmů v současných rodinách nedochází k újmě nejslabších. Zkoumá výstupy z rodiny, aby se zjistilo, zda jsou podmínky v rodině dostatečné pro rozvoj a autonomii jednotlivých osob.“⁸⁸ Stát se tak stává garantem určitých práv jedince.

V současné rodině panuje určitá hierarchie vztahů, podle které se „regulují city“. Hlavní roli hraje vztah mezi manželi, ten má větší hodnotu než všechny ostatní vztahy, a to včetně vztahu k dětem. Platí zároveň, že užší rodina má přednost před tou širší a před přáteli. Milovat svého partnera, své děti a své rodiče se stalo dokonce jakousi povinností.⁸⁹

Láska se tak stává hlavním motivem vztahů v manželství a rodině. *„Láska je specifický lidský vztah, který má různé formy: mateřská, altruistická (agapé) a erotická*

⁸⁶ Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 10.

⁸⁷ „Dle § 167 a 168 trestního zákona je zdravotnický pracovník zproštěn povinné mlčenlivosti a daný trestní čin uvedený v těchto ustanoveních ohlásit musí, s výjimkou případů, kdy by oznámení trestného činu uvedl sebe nebo osobu blízkou v nebezpečí smrti, ublížení na zdraví, jiné vážné újmy nebo trestního stíhání.“ UHEREK, P., *Povinná mlčenlivost zdravotnických pracovníků*, s. 80.

⁸⁸ SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 48-49.

⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 80-82.

(erós) jsou tři nejtypičtější z nich.⁹⁰ Rubin rozlišuje tři komponenty lásky: fyzickou a emocionální závislost, touhu starat se o partnera a důvěrnou komunikaci. „Triangulační teorie“ kterou vypracoval R. J. Sternberg, rozlišuje jiné tři komponenty, a to intimitu, vášeň a vazbu. Vášeň časem opadá, kdežto vazba a intimita časem narůstají, ale to nesnižuje kvalitu vztahu. Pouze dva druhy lásky rozlišují Wasterová a Waster: lásku vášnivou (erós), respektive romantickou a lásku kamarádkou neboli manželskou (agapé). Tou zranitelnější láskou je láska vášnivá, která se vyznačuje citovými exaltacemi, kdežto manželská láska je střízlivější, ale trvalejší, vytváří větší vazbu na starost a péči o partnera.⁹¹

Tato klasifikace lásky není žádnou novinkou, tito autoři aplikují již existující pojmy, které pocházejí ze starořečtiny. Erós (lat. amor) označuje lásku, která po něčem touží, je to láska vášnivá, založená na tělesné, ale i duševní přitažlivosti. Filia je označení pro vzájemnou lásku mezi přáteli, znamená také milý. Agapé (lat. caritas) je výraz pro lásku pečující, nesobeckou a dávající se. Mánia označuje lásku šílenou, žárlivou, vlastnickou, případně lásku ničící.⁹²

Současnou normou je, že na počátku vztahu je typ lásky označován jako erós. Postupně však ztrácí na intenzitě a může nabývat i jiných forem lásky (agapé, filia). Než se dostaly do popředí zájmu v manželství vztahy, bylo manželství z lásky (erós) považováno za určitý přepych. Pokud hrála v manželství roli láska, bylo to považováno za výhodu, ale nikoliv za nutnost. V současnosti, kdy se zdůrazňuje důležitost lásky jako motivu vstupu do manželství, je přiznání někoho k tomu, že nemiluje svého manžela nebo manželku je považováno za něco nemístného.

„Manželský život je žádoucí více než svobodný stav nebo osamělý život, neboť dává člověku pocit, že není jen veřejnou osobou, jedincem, který žije jen podle logiky ziskového zájmu a sociální konkurence, která převládá v pracovní sféře.“⁹³ V ideálním případě je manželství územím, kde je jedinec sám sebou a k tomu mu napomáhá citová náklonnost a podpora, kterou mu manželský partner poskytuje při budování vlastní identity. Klade se důraz na respektování vlastní existence druhým, vzniká zároveň

⁹⁰ NAKONEČNÝ, M., *Sociální psychologie*, s. 367.

⁹¹ Srov. tamtéž, s.368-369.

⁹² Dalšími druhy lásky jsou například: storgé, což je něžný vztah založený na dlouhodobé oddanosti, používáno zvláště pro mateřskou lásku; ludos, hravá a přelétavá láska; pragma, láska praktická, umění najít a udržet si vhodného partnera. Srov. WIKIPEDIE, *Láska* [online], dostupné z WWW: < <http://cs.wikipedia.org/wiki/Láska>>.

⁹³ SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 91.

i potřeba toho významného druhého, kterého v ideálním případě představuje manželský partner.⁹⁴

Spokojenost ve vztahu se stala důležitou hodnotou, dokonce na úkor hodnoty trvalosti manželství. Pro šťastné páry bývá příznačný vysoký stupeň intimity⁹⁵, která nastává naplněním tří podmínek: *pečováním*, kdy je nabýván pocit, že člověka má druhý rád a zajímá se o něj; *porozuměním*, kdy člověk chce vědět, že ho druhý zná a ví i to, co by se člověk zdráhal dát najevo před jinými lidmi; tedy to, co má být ostatním skryto. Chce také vědět, co prožívá; třetí podmínkou je *vzájemná úcta*, která se projevuje přijetím a uznáním druhého partnera a podporou jeho zájmů. Důležitá je i míra spravedlnosti ve vztahu – vzájemná a rovná výměna vkladů a zisků, jako je láska, podpora, domácí práce a finanční příspěví.⁹⁶

Dnes, kdy do popředí vystoupily vzájemné vztahy, kvalita života začala být synonymem pro štěstí a životní spokojenost. Spokojenost a štěstí není možné jednoznačně určit, existuje několik definic, které se tyto pojmy snaží vystihnout. Ve všech současných výzkumech jsou tyto pojmy spojeny se subjektivním vnímáním a hodnocením života. Vychází se z toho, že je člověk šťastný, pokud se za šťastného považuje a pokud to o sobě tvrdí.⁹⁷

Bylo prokázáno, že rodinný stav ovlivňuje kvalitu života. *„Ženatí muži a vdané ženy se dožívají vyššího věku a mají nižší pravděpodobnost úmrtí, trpí méně často psychickými poruchami, jsou zdravější, šťastnější a spokojenější.“*⁹⁸

Lze to vysvětlit dvěma teoriemi; teorií selekce a kauzální teorií. Podle teorie selekce se má za to, že primárním důvodem spokojenosti není život v manželství, ale je to dáno tím, že do manželství vstupují lidé s určitými charakteristikami, které mají vliv na to, že jsou tito lidé spokojenější a jsou schopni navazovat a udržet si dlouhodobé vztahy. Průzkumy ale ukazují, že tato teorie vysvětluje jen zlomek rozdílů mezi manželi a ostatními.⁹⁹

⁹⁴ Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 92-93.

⁹⁵ intimní znamená v dnešním běžném užívání důvěrný, soukromý, je odvozeno z latinského slova intimus, výrazu pro nejnějnější. Intimita je často považována za totéž co erotika, ale není tomu tak, je to výraz pro něco, co má být skryto ostatním (co je uchováváno v bázni – *in timore*).

⁹⁶ Srov. BUUNK, B. P., Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy. In. HEWSTONE, M., aj., *Sociální psychologie*, s. 442-443.

⁹⁷ Srov. HAMPLOVÁ, D., Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 1, s. 36.

⁹⁸ Tamtéž, s. 37.

⁹⁹ Srov. tamtéž, s. 38.

Podle kauzální teorie se má za to, že manželství vede k zdravějšímu životnímu stylu tím, že působí preventivně na rizikové chování, jako je užívání alkoholu aj.; k lepšímu ekonomickému zajištění a jistotě, pokud je jeden z manželů z nějakého důvodu ekonomicky neaktivní, druhý za něj přebírá finanční zodpovědnost; a v neposlední emocionální podpora partnera dodává druhému pocit hodnoty, smysluplnosti a pomáhá mu čelit životním problémům. Tato druhá teorie se ukazuje jako pravděpodobnější.¹⁰⁰

2.2 Otázka stability manželství

Spokojené vztahy nemusejí být stabilní, a stabilní vztahy nemusejí být spokojené. Podle investičního¹⁰¹ modelu vychází oddanost ve vztahu ze tří faktorů: prvním z nich je spokojenost ve vztahu, který tudíž nemá potřebu vztah ukončit; druhým faktorem je nízká kvalita alternativ, tedy že daná situace je pro partnera sice ne tak ideální, ale stále se mu jeví jako optimální alternativa; třetím faktorem jsou investice do vztahu, jako je časová investice do vztahu, úsilí, snaha, oběti, ale také rodina, sdílené zážitky a vzpomínky, zájmy a majetek.¹⁰²

Rozhodujícími faktory pro stabilitu vztahu se zabývala empirická studie Astrid Riedl-Emde, která se písemně dotazovala 204 reprezentativně vybraných párů, jejichž průměrná doba trvání manželství byla 16 let (v rozmezí mezi 5 až 30 lety). Páry měly hodnotit význam jednotlivých položek pro stabilitu jejich vztahu a zároveň svoji spokojenost s těmito položkami. Nebudu zde popisovat jednotlivé položky, zaměřím se na závěr studie: nejdůležitějším motivem dle dotázaných byla jednoznačně láska, pak následovala identifikace s partnerstvím, vzájemné rozhovory a osobní rozvoj v partnerství. Identifikace s partnerstvím je v dotazníku popisována jednak jako postoj ke společnému soužití manželů, a jednak zda při sobě partneři stojí i v těžkých časech.

¹⁰⁰ Srov. HAMPLOVÁ, D., Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 1, s. 38 - 39.

¹⁰¹ „Investiční model (*Investment model*): Teorie předpokládající, že oddanost ve vztahu vychází z vysoké spokojenosti, nízké kvality alternativ a vysokých investic.“ BUUNK, B. P., Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy. In. HEWSTONE, M. aj., *Sociální psychologie*, s. 445.

¹⁰² Srov. BUUNK, B. P., Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy. In. HEWSTONE, M. aj., *Sociální psychologie*, s. 445.

Například něha byla až na desátém místě, erotika na dvanáctém a společný sexuální život až na místě čtrnáctém.¹⁰³

Podle této empirické studie je láska hlavním motivem partnerského vztahu; nejbližší k ní mají identifikace s partnerstvím, rozvoj osobnosti v partnerství a vzájemné rozhovory mezi partnery.¹⁰⁴

Erotika, něha a společný sexuální život se nejvíce jeví jako rozhodující motivace setrvat ve vztahu. Mnohem důležitějším faktorem pro stabilitu je identifikace s partnerstvím. Toto by odpovídalo pojetí lásky, která je na začátku spíše láskou erotickou, postupně se mění na lásku manželskou. Na začátku vztahu hraje jeho sexuální stránka důležitou roli, ale postupně ustupuje do pozadí, přesto to neohrozí stabilitu vztahu, pokud ji lze postavit na jiné hodnotě, která tam patrně už byla dříve, ale teď bude hrát významnější roli. To, jestli partneři při sobě stojí v těžkých časech vzájemné rozhovory, které, dalo by se předpokládat, podporují vzájemnou intimitu, se ukazuje jako mnohem důležitějším faktorem, pro stabilitu vztahu

S ohledem na současné normy je očekávána od partnera podpora a vstřícný postoj k osobnímu vývoji druhého, ale ten, jak se doporučuje – též s ohledem na současné normy – mj. v popularizačních knihách psychologů¹⁰⁵, by měl být obapolný, jinými slovy, osobní rozvoj ve vztahu očekává i druhý partner a podpora rozvoje by měla být mezi oběma stranami. Realizace osobních potencionálů partnerů nejde bez jejich vzájemné odezvy. Je přirozené, že když člověk realizuje sám sebe, sleduje tím vlastní prospěch, ale pro partnerství je důležité zahrnutí plánů druhého do svých plánů.¹⁰⁶ „Není ztrátovějšího vítězství, než je vítězství nad partnerem. Když se vůči němu prosadíme jednostranně, může to cítit jako výzvu, aby mi to oplatil“¹⁰⁷

To může vyústit v boj o moc a může ochromit veškerou kooperaci. Jeden z partnerů tuto situaci může cítit jako bezvýhodnou a situaci vzdá; vztah se pak může vyprázdnit a stát se jen formálním, nebo skončit.¹⁰⁸

¹⁰³ Srov. WILLI, J., *Psychologie lásky*, s. 22-23.

¹⁰⁴ Srov. tamtéž, s. 24.

¹⁰⁵ J. Willi svou knihu *Psychologie lásky*, ze které zde vycházím, pojal popularizačním stylem, není určena jen pro odborníky, ale i pro širokou veřejnost. V tomto není tento autor žádnou raritou, ba naopak. Kde je nabídka, musí existovat také i poptávka. Tím, že se do popředí dostali vztahy, přestali platit staré normy a pravidla, podle nichž se člověk mohl řídit, ale potřeba mít nějaká pravidla a normy přetrvávala. Ty začali vznikat na základě doporučení odborníků.

¹⁰⁶ Srov. WILLI, J., *Psychologie lásky*, s. 31 - 34.

¹⁰⁷ Tamtéž, s. 39.

¹⁰⁸ Srov. tamtéž, s. 39.

Stále častěji se potkávají dvě hodnoty: manželství na celý život na jedné straně a individualita a s ní související autonomie, svoboda a rovnost na straně druhé. Naše identita si činí také nárok na štěstí a na lásku, ta ovšem nemusí trvat celý život. A zde se pak nabízí řešení v podobě rozvodu.¹⁰⁹

Hodnota individuality jedince vzrostla na úkor hodnoty dlouholetého manželství. Jinak řečeno: ze současného normativního hlediska nemá cenu setrvávat v manželství, pokud se člověk v něm necítí spokojen a není v něm rozvíjena jeho individualita. Svazek, který nenapomáhá budování a rozvoji osobní identity, je méně přijatelný.¹¹⁰

To, že je upřednostňována individualita jedince proti trvalosti manželství, je jedním z důvodů větší tolerance k rozvodům. „Podle přepjatých interpretací jsou velká kvanta rozvodů předzvěstí totálního zhroucení rodiny, podle umírněných názorů jsou nevyhnutelnou daní za vysokou míru osobní svobody, která je příznačná pro moderní západní demokratické společnosti.“¹¹¹

Manželská nestabilita s sebou nese ekonomické důsledky, negativní především u žen. Pro ně manželství znamená jistotu a záruku stejné životní úrovně, jakou má jejich manžel. Ženy jsou na pracovním trhu hodnoceny méně než muži. Zároveň je jejich čas dělen mezi kariéru a neplacenou práci (péče o děti, domácí práce, starost o nemocné příbuzné); proto nemají prostor pro budování kariéry jako jejich partneři. Pro rozvedenou ženu je výhodnější opětovně se vdát, než zůstat bez partnera.¹¹²

2.3 Význam manželství v širším kontextu české společnosti

Tato podkapitola má nastínit význam manželství, jak jej reflektuje česká společnost. K tomu poslouží i srovnání s jinou alternativou párového života, než je manželství, a to s kohabitací; manželství není jedinou formou partnerství, kterou česká společnost uznává v rovině tolerance i z hlediska práva. V souvislosti s významem manželství je zmíněno i ukončení soužití manželů a rozvodovost v České republice.

¹⁰⁹ Srov. MOŽNÝ, I., *Sociologie rodiny*, s. 196.

¹¹⁰ Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 111 - 112.

¹¹¹ MATOUŠEK, O., *Rodina jako instituce a vztahová síť*, s. 132.

¹¹² SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 114 - 115.

2.3.1 Vnímaná hodnota manželství v kontextu české společnosti

Po roce 1989 je v České republice patrný pokles sňatečnosti - je to přičítáno celkové změně společenského klimatu. Rozšířily se možnosti seberealizace, změnila se ekonomická situace a změnilo se i smýšlení české společnosti. Narostl počet osob, které odmítají žít v trvalém svazku a zvýšila se také tolerance české veřejnosti k nesezdaným soužitím, což úzce souvisí s odkládáním sňatků na pozdější dobu.¹¹³

Podle výzkumu plánuje více jak polovina svobodných Čechů v budoucnu sňatek (64 % mužů a stejné procento žen). Naopak rozvedení uváděli častěji, že se svatbou nepočítají (plánuje 16 % mužů a 17 % žen). Ovdovělí plánovali sňatek nejméně často (necelé 1 % mužů a 3 % žen). Pokles motivace ke vstupu do manželství u rozvedených a ovdovělých zřejmě souvisí i s věkem, lze předpokládat, že jsou mezi nimi více zastoupeny vyšší věkové kategorie. Plánování budoucího sňatku s rostoucím věkem klesá. Je také nutné podotknout, že plánování budoucího sňatku nemusí odpovídat reálnému chování v budoucnu.¹¹⁴

Češi jsou benevolentní k nesezdanému soužití partnerů, situace se ale mění, pokud vstoupí do hry děti. Přibližně polovina Čechů (48%) má za to, že lidé, kteří chtějí mít děti, by měli uzavřít sňatek, opačného názoru je 23% Čechů.¹¹⁵

„Obecně nepovažují Češi manželství za zbytečné, zejména co se týče výchovy dětí. Avšak zároveň také platí známé slovní spojení „odsud posud“ – čili v momentě, kdy manželství neklape, již ztrácí svůj význam. To dobře dokresluje výrok „špatné manželství je lepší než žádné“, se kterým nesouhlasí více jak tři čtvrtiny českých občanů.“¹¹⁶

2.3.2 Kohabitace

Nesezdané soužití partnerů neboli kohabitace je v současné době partnerstvím tolerovaným většinou společnosti. Může jít o soužití lidí, kteří si už manželstvím prošli,

¹¹³ Srov. DIMITROVÁ, M., *Manželství a jeho význam v pojetí české veřejnosti* [online], s. 1-2, dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100074s_MANZELSTVI.pdf>

¹¹⁴ Srov. tamtéž, s. 4.

¹¹⁵ Srov. tamtéž, s. 6.

¹¹⁶ Tamtéž, s. 9.

o alternativu k manželství, nebo o takzvané manželství na zkoušku, tedy o přechodné období mezi svobodným stavem a uzavřením manželství. Průzkum prokázal, že většina Čechů mezi 18 až 35 lety je proti přímému vstupu do manželství. „*Předmanželské nesezdané soužití na zkoušku je tak základním vzorcem partnerského chování v představách mladé české generace.*“¹¹⁷ Partneři manželství neodmítají, považují je za důležitou hodnotu, ale nevidí nutnost vstupovat do něj, a to ani v tom případě, když se dvojice rozhodne mít děti. K tomuto vzorci se společnost staví celkem tolerantně.¹¹⁸

Chaloupková zmiňuje srovnávací studie nesezdaného soužití a manželství, z nichž je patrné, že nesezdané páry žijící ve společné domácnosti zastávají méně tradiční postoje k rodině, jsou více tolerantní k rozvodům, mají méně tradičně rozdělené domácí práce, tráví spolu méně společného času a mají méně společných přátel než manželské páry. Lidé žijící v nesezdaném soužití mají častěji stejný stupeň vzdělání a častěji jsou to ženy, které dosáhly vyššího vzdělání.¹¹⁹

Otázkou, jak se liší partnerství v nesezdaném soužití a v manželství, se mimo jiných zabývala D. Hamplová. Jedním z rozdílů mezi kohabitací a manželstvím, je absence právních závazků. Jaký vliv má tato skutečnost na samotný partnerský vztah a v případě, že jej má, jak jej ovlivňuje, zjišťovala pomocí zmapování finančního uspořádání partnerů a ekonomických vlivů.¹²⁰

Vycházela z předpokladu, že finanční investice, investice do lidského kapitálu a do specializace rolí, jsou nižší u nesezdaných párů, než u párů žijících v manželství.¹²¹

G. Becker chápe rodinu jako ekonomickou jednotku, jež se snaží dosáhnout maximálního společného užitku vzájemnými investicemi, mimo jiné investicí do lidského kapitálu, a dělbou práce.¹²²

Je možné, že nižší míra společných investic je ovlivněna absencí právních záruk, tedy to bude ovlivněno kohabitací, jako specifickým druhem svazku, nebo bude hrát roli

¹¹⁷ RABUŠIC, L., Bude česká plodnost i v budoucnu jedna z nejnižších v Evropě? In. KOCOURKOVÁ, J., *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*, s. 73.

¹¹⁸ Srov. tamtéž, s. 72 - 73.

¹¹⁹ Srov. CHALOUPKOVÁ, J., Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 5, s. 972.

¹²⁰ Srov. HAMPLOVÁ, D., Mariage and Cohabitation: Qualitative Difference in Partnership Arrangements, *Sociologický časopis*, 2002, roč. 38, č. 6, s. 772.

¹²¹ Srov. tamtéž, s. 777-778.

¹²² Srov. tamtéž, s. 772.

to, že určitý typ lidí preferuje kohabitaci (lidé preferující nezávislost a samostatnost) a jiný raději vstupuje do manželství.¹²³

Specializace rolí přitom představuje určitou záruku trvalosti, protože jsou partneři na sobě závislejší. Dále předpokládala, že partnerství nesezdaných párů funguje na egalitářštějším principu než manželství, i v důsledku menší specializace rolí.¹²⁴

Ukázalo se, že kohabitace není více egalitární než manželství s ohledem na podílení se na finančním chodu domácnosti. Nicméně častěji než v manželství to byly ženy, kdo měly vyšší příjem (příspěvaly více na domácnost). To může mít několik vysvětlení: malá motivace vstoupit do manželství s mužem s malými příjmy, nebo i odkládání vstupu do manželství samotnými muži, než dosáhnou určitého statusu. Zdá se také, že v případě kohabitace se muži podílejí více na práci v domácnostech a práce v domácnostech je rozdělena více egalitárně.¹²⁵

Na hospodaření s příjmy se zaměřila i J. Chaloupková, která upozorňuje na to, že se mění socioekonomická struktura nesezdaných párů¹²⁶, což se mimo jiné projevuje zvýšením počtu partnerství, která hospodaří společně. Přesto je větší podíl partnerství, kde partneři hospodaří odděleně, než v případě párů, které uzavřely manželství. Na společné hospodaření partnerů má vliv, zda spolu partneři mají děti - pokud ano, převážně hospodaří společně. Existuje i spojitost se spokojeností s rodinným životem a se zkušeností s rozpadem některého z předchozích vztahů. Pokud partneři nejsou spokojeni, investují do společného vztahu méně.¹²⁷

Kohabitace je často zmiňovaná v souvislosti se svobodným mateřstvím, protože jen část dětí narozených svobodným matkám žije bez otce. Svobodnými matkami bývají méně často vysokoškolačky,¹²⁸ což má nejspíše spojitost se sňatkovým trhem. Ženy si obvykle najdou partnera se vzděláním na podobné úrovni, přičemž obecně platí, že lidé vysokoškolsky vzdělaní mají vyšší příjem. Vysokoškolačky dávají přednost manželství více než ženy z nízkopříjmové skupiny; jedním z důvodů je lepší ekonomické zajištění. Ženy z nízkopříjmové skupiny se vdávají méně, protože přínos otců jejich dětí je malý. To se týká nejen ekonomického zajištění, ale také zájmu

¹²³ Srov. HAMPLOVÁ, D., Mariage and Cohabitation: Qualitative Diference in Partnership Arrangements, *Sociologický časopis*, 2002, roč. 38, č. 6, s. 777-778.

¹²⁴ Srov. tamtéž, s. 784-785.

¹²⁵ Srov. tamtéž, s. 785-786.

¹²⁶ zdůrazňuje však skutečnost, že charakter nesezdaných soužití není jednotný, společné investice a ekonomické vztahy se mohou lišit s ohledem na to, zda se jedná o kohabitaci ve smyslu „manželství na zkoušku“ atd.

¹²⁷ Srov. CHALOUPKOVÁ, J., Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy manželských a nesezdaných párů, *Sociologický časopis*, 2006, roč. 42, č. 5, s. 983 - 984.

¹²⁸ Srov. HAMPLOVÁ, D., Sňatečnost, nesezdaná soužití a veřejné mínění, In. KOCOURKOVÁ, J., *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*, s. 15.

o výchovu dětí.¹²⁹ Početní nárůst svobodných matek je možno vysvětlit dvojím způsobem: ženy nejsou tlačeny do manželství ekonomickými okolnostmi, protože jsou ekonomicky dobře zajištěny, anebo jsou matky naopak ekonomicky zajištěné špatně a vlivem sociální politiky státu je pro ně výhodnější do manželství nevstupovat.¹³⁰

J. Chaloupková, která se zabývala motivací svobodného mateřství, rozdělila neprovdané matky podle důvodu, proč neuzavřely manželství, který uváděly, do tří skupin: nedobrovolně svobodné matky, liberální svobodné matky a pragmatické svobodné matky.¹³¹ Tyto skupiny byly charakteristické věkem a dosaženým vzděláním. Nejmladšími matkami v době narození prvního dítěte byly nedobrovolně svobodné (v průměru 22,6 let). Byl mezi nimi největší podíl žen se základním vzděláním a nejmenší podíl žen, které dosáhly vysokoškolského vzdělání. Pragmaticky motivované matky porodily v průměru ve 23,6 letech. Nejstaršími byly v době porodu liberálně motivované matky (průměrně 24,5 let), které častěji než předchozí skupiny dosahovaly středoškolského vzdělání ukončeného maturitou a vysokoškolského vzdělání.¹³²

Příčiny, proč nedobrovolně svobodné matky neuzavřely manželství, byly následující: partner se sňatkem nesouhlasil; svůj vztah považovaly za nejistý vztah, partner byl ženatý, nebo se s ním rozešly (téměř tři čtvrtiny nežily s otcem dítěte).¹³³

Liberální svobodné matky považovaly manželství za formalitu, k uzavření manželství je motivovaly jejich hodnotové postoje. Vztah s otcem svého dítěte považovaly za stabilní, nejistotu s dalším vývojem vztahu spojoval s uzavřením manželství jen malý zlomek těchto žen a třetina z těchto žen nežila s otcem svého dítěte.¹³⁴

Pragmatické svobodné matky charakterizovala nestabilita partnerského vztahu v době narození dítěte. Uváděly také, že uzavření sňatku je ekonomicky výhodné. Podobně jako u nedobrovolně svobodných matek často partner nesouhlasil se svatbou,

¹²⁹ Srov. RYCHTAŘÍKOVÁ, J., Být svobodnou matkou v české republice, In. KOCOURKOVÁ, J., *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*, s. 21.

¹³⁰ Srov. KATRŇÁK, T., Kdo jsou svobodné matky v české společnosti? In. KOCOURKOVÁ, J., *Sňatek a rodina: zájem soukromý nebo veřejný?*, s. 55.

¹³¹ Srov. CHALOUPKOVÁ, J., Diferenciace motivů svobodného mateřství: proč neprovdané matky nevstoupily před narozením svého prvního dítěte do manželství?, *Data a výzkum – SDA Info 2007*, 2007, roč. 1, č. 2, s. 131.

¹³² Srov. tamtéž, s. 135.

¹³³ Srov. tamtéž, s. 131-132.

¹³⁴ Srov. tamtéž, s. 132.

ale na rozdíl od nich se tyto ženy stavěly k situaci podobně jako jejich partner. V nesezdaném soužití žilo asi 59 % těchto matek.¹³⁵

I přes různost svých motivací jen pětina dotazovaných žen pokládá za ideální partnerské soužití kohabitaci, pro většinu představuje ideální formu partnerství manželství. I přes to, že do manželství nevstupují, neodmítají manželství jako instituci.¹³⁶

2.3.3 Rozvodovost a právní úprava rozvodu

Za rok 2008 Česká republika dosáhla historického maxima míry úhrnné rozvodovosti.¹³⁷ To lze připisovat několika faktorům: většina Čechů nebere manželství jako posvátný svazek a společnost je k rozvodům benevolentní. To se odráží i v právní úpravě, která se postupně liberalizovala. V roce 1963 byl zrušen princip viny, od roku 1973 je zrušeno předběžné řízení o smíření manželů. V současné době může rozvod manželství proběhnout poměrně rychle, pokud jsou manželé schopni se dohodnout.¹³⁸

Krizovými roky pro rozvod bývá třetí a čtvrtý rok po svatbě, kdy rozvodem končí nejvíce manželství. Tato manželství bývají většinou bezdětná. Dalším krizovým obdobím je pátý až devátý rok.¹³⁹

Ve více než 40 % bývá jako nejčastější příčina rozvodu uváděna rozdílnost povah, názorů a zájmů. Tento důvod je v některých případech uváděn jen oficiálně a může se za ním skrývat i domácí násilí. Jako méně častý důvod je uváděna nevěra (do 10 %), alkoholismus (asi 5 %) a neshody v sexuální oblasti (méně jak 1 %).¹⁴⁰

Rozdílnost povah je velmi široký a abstraktní pojem, za kterým se může skrývat široká škála důvodů. V tomto kontextu se stal tento pojem synonymem pro „blíže nespécifikované důvody“ rozpadu manželství. Lze předpokládat, obzvláště, když se stalo běžným modelem soužití manželů před svatbou, že partneři si byli rozdílnosti svých povah, názorů a zájmů vědomi už před uzavřením sňatku. Je to možné vysvětlit falešnými očekáváními od partnera, například, že se jejich povaha změní, nebo

¹³⁵ Srov. CHALOUPOKOVÁ, J., Diferenciace motivů svobodného mateřství: proč neprovdané matky nevstoupily před narozením svého prvního dítěte do manželství?, *Data a výzkum – SDA Info 2007*, 2007, roč. 1, č. 2, s. 133.

¹³⁶ Srov. tamtéž, s. 136.

¹³⁷ Srov. ČESKÝ STATISTICKÝ ÚŘAD, *Rozvody* [online], dostupné z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmetodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/rozvody.htm>>.

¹³⁸ Srov. tamtéž.

¹³⁹ Srov. tamtéž.

¹⁴⁰ Srov. tamtéž.

že „to“ nebude tak vadit. Nebo také jako důsledek toho, že člověk už nemusí být tak pružný, nemusí se přizpůsobovat situacím, které mu nevyhovují. Svě okolí přizpůsobuje tak, aby vyhovovalo jeho potřebám.¹⁴¹ „Milostné a citové vztahy nabývají zásadní důležitosti, ale nesmí ohrozit možnost individua být autentický a být sám sebou.“¹⁴²

Podle českého práva je jediným prostředkem pro ukončení manželství za života obou partnerů rozvod. Manželství je rozvedeno z rozhodnutí soudu na základě žádosti jednoho z manželů. Zákon o rodině umožňuje dvě varianty rozvodu: tzv. smluvený rozvod, sporný rozvod¹⁴³ a ztížený rozvod.¹⁴⁴ Pokud se chtějí manželé rozvést, musejí splnit určité podmínky, které stanovuje zákon. Musí dojít k trvalému a hlubokému tzv. rozvratu manželství, ten je důvodem pro rozvod.

Soud tedy zkoumá rozvrat manželství, jímž se z právního hlediska rozumí, že vztahy mezi manžely byly původně jiné, ale pak z nějakého důvodu došlo k zániku manželského soužití¹⁴⁵ a manželství se stalo pouze formální záležitostí. V podstatě to znamená, že se soud spokojí s tvrzením, pokud se ovšem oba manželé dohodnou, že spolu manželé minimálně půl roku nežijí. Pokud jeden z nich s rozvodem nesouhlasí, bude se zjišťovat příčina rozvodu a kdo na ní má podíl. Ale nikoliv z důvodů stanovení viny, ale např. zjištění podmínek pro ztížený rozvod.¹⁴⁶

Neexistuje nic, co by manžele z hlediska práva nutilo zůstat spolu, tedy až na jednu výjimku, která má ošetřit situaci, kdy by byl jeden z manželů rozvodem znevýhodněn, utrpěl by újmu a zároveň s rozvodem nesouhlasí.¹⁴⁷ Nemyslí se tím újma finanční, protože ta je důsledkem většiny rozvodů, ale osobní. Jde například o případy, kdy se rozvádí dlouholeté manželství a jeden z manželů je invalidní nebo odkázaný na pomoc jiné osoby apod. Pokud nejsou splněny všechny podmínky pro ztížený rozvod,

¹⁴¹ Srov. RADIMSKÁ, R., Individuum a rodina: Teorie soukromého života podle Françoise de Singlyho, *Sociologický časopis*, 2003, roč. 39, č. 5, s. 675.

¹⁴² Tamtéž, s. 675.

¹⁴³ U rozvodu sporného a rozvodu dohodou, jsou manželé zajedno v tom, že chtějí ukončit manželství, pokud jsou schopni se dohodnout i na úpravě právních následků, jedná se o rozvod dohodou, pokud je úprava následků rozvodu předmětem sporu, jedná se o rozvod sporný. Srov. HRUŠÁKOVÁ, *Rozvod a paragrafy*, s. 21-25.

¹⁴⁴ Srov. § 24a č. 94/1963 Sb. *Zákon o rodině*.

¹⁴⁵ Požadavek žít spolu není totéž jako mít společné bydliště. Manželé mohou obývat stejný byt, ale neznamená to, že spolu žijí. To, že spolu nežijí, znamená, že se každý stará sám o sebe, nehospodaří společně a nevedou společnou domácnost. Naopak manželé mohou bydlet odděleně, a přesto spolu žijí (např. víkendová manželství). Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., *Rozvod a paragrafy*, s. 20-22.

¹⁴⁶ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., *Rozvod a paragrafy*, s. 20-22.

¹⁴⁷ Tzv. ztížený rozvod neboli rozvod s tvrdostní klauzulí, je určitým zpřísněním rozvodu, a to za situace, že mezi manželi existuje trvalý a hluboký rozvrat manželství, ale jeden z manželů s návrhem na rozvod nesouhlasí, splňuje podmínku osobní újmy, a zároveň není být tím, kdo se převážně podílel na rozvratu manželství porušením manželských povinností (povinnost žít spolu, být si věrni, vzájemně si pomáhat a pečovat společně o děti aj.) Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., *Rozvod a paragrafy*, s. 38-39.

jedná se o rozvod smluvený, a to i v případě, že jeden z manželů nesouhlasí s návrhem.¹⁴⁸

Pokud k takovéto situaci v manželství nedošlo, manželství bude rozvedeno i přes to, že jeden z manželů s rozvodem nesouhlasí, pokud spolu manželé nežijí déle jak tři roky. „*Ochrana manžela bránícího se rozvodu nemůže být absolutní, protože nelze žádného z manželů nijak donutit, aby setrval v manželském soužití proti své vůli.*“¹⁴⁹

Pokud se oba manželé shodnou na tom, že nejlepším řešením jejich situace je rozvod a oba s ním tedy souhlasí, soud nezjišťuje příčinu. Aby mohli být rozvedeni, jejich manželství musí trvat minimálně jeden rok. Smyslem této minimální doby trvání je předejít neuváženým rozvodům a nepřímo i neuváženým sňatkům („můžeme se kdykoliv rozvést...“).¹⁵⁰

Od roku 1998 musí se manželé ještě před rozvodem dohodnout na řešení právních následků rozvodu: majetkové vypořádání, případné výživné na jednoho z manželů, na právech a povinnostech společného bydlení. Zároveň se musí rozvodovému soudu předložit soudně schválenou dohodu o úpravě poměrů nezletilých dětí.¹⁵¹

Podle Hrušákové: to, že jsou manželé donuceni uspořádat si právní následky, umožňuje i zvážení nutnosti rozvodu. Partneři si tak začnou uvědomovat reálné důsledky, řešit konkrétní situace a dopady svého rozhodnutí ukončit manželství. To je může vést k přehodnocení celé situace.¹⁵²

V praxi ale rozvod rozhodně nebývá jediným způsobem ukončení nebo přerušeni soužití manželů. Může také nastat situace, kdy rodinu opustí jeden z manželů, nebo spolu sice partneři dále bydlí, ale neposkytují si emocionální podporu a nekomunikují spolu. K přerušeni soužití také může dojít, jestliže je jeden z manželů dlouhodobě nepřítomen (uvěznění, pobyt v cizině atd.), a soužití může být ukončeno zánikem některé z hlavních funkcí manželství pro fyzickou, emocionální nebo mentální patologii manželského partnera.¹⁵³

¹⁴⁸ Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., *Rozvod a paragrafy*, s. 39.

¹⁴⁹ Tamtéž, s. 39.

¹⁵⁰ Srov. tamtéž, s. 39.

¹⁵¹ Srov. § 24a č. 94/1963 Sb., *Zákon o rodině*.

¹⁵² Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., *Rozvod a paragrafy*, s. 24-25.

¹⁵³ Srov. MOŽNÝ, I., *Sociologie rodiny*, s. 171.

2.4 Význam a stabilita manželství ve vybraných pracích současných křesťanských teologů z pohledu současné katolické církve

Význam manželství spočívá v naplňování jeho cílů, které vychází z pojetí tří bon (nebo také dober či hodnot) podle Augustina.¹⁵⁴ Augustinovo pojetí, které je základem pro chápání významu manželství ze západního katolického pohledu, je dále rozpracovááno dalšími autory a vychází z něj i Katechismus katolické církve. Z tohoto pojetí významu vyplývá i požadavek stability. Katolická církev nepřipouští ukončení manželství za života obou manželů.¹⁵⁵

2.4.1 Cíle manželství

Augustin rozlišuje tři dobra či hodnoty manželství: potomstvo, vzájemnou lásku a věrnost a svátostnou povahu.¹⁵⁶ Augustin se ve svém díle věnuje hlavně potomstvu. Sexuální styk vnímá jako oprávněný jen za účelem plození dětí, úplně opomíjí sex jako prostředek pro prohlubování vztahu mezi manželi. To odpovídá kontextu Augustinovy doby, kdy reprodukční funkce ve smyslu zachování rodu měla větší význam než vztah mezi manželi. Co se vztahu mezi manželi týče, podle Machuly, klade Augustin manželské společenství na stejnou úroveň jako na potomstvo. Vychází z toho, že Augustin odmítá polygamii, která je z hlediska plodnosti efektivnější. Vztah mezi manželem a manželkou považoval Augustin za nerovný, muž byl nadřazený ženě, což bylo dobově podmíněno.¹⁵⁷

Machula sice uvádí, že Augustin klade vztah mezi manželi a potomstvo na stejnou úroveň, ale přesto existovala hierarchie cílů, která měla i vliv na platnost manželství. Kašný uvádí, že kodex kanonického práva z roku 1917 považuje za primární cíl manželství plození a výchovu dětí, za sekundární cíl považuje vzájemnou pomoc

¹⁵⁴ Srov. KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 11.

¹⁵⁵ Srov. *Katechismus katolické církve*, 1643-1646.

¹⁵⁶ Srov. KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 11.

¹⁵⁷ Srov. MACHULA, T., Vybrané podněty pro diskusi o cílech manželství, *Studia Theologica* 7, 2005, roč. 20, č. 2, s. 29-30.

partnerů a prostředek proti žádostivosti. Zatímco vyloučení primárního cíle by mohlo mít vliv na platnost manželství, opomenutí sekundárního cíle nikoliv.¹⁵⁸

Po první světové válce dochází k mnoha společenským změnám a začíná se rozvíjet individualismus. Reakcí na toto dění je snaha vyzdvihnout sekundární cíl manželství. Nicméně tyto snahy mají výsledek až později.¹⁵⁹

V katolické nauce o manželství převažuje objektivní institucionální pojetí. Jedním z průlomů je pastorální konstituce *Gaudium et spes* (II. Vatikánský koncil), v níž je manželství definováno jako osobní společenství.¹⁶⁰ „V tomto koncilním dokumentu jsou objektivní a institucionální aspekty manželství zjevně pojímány nově a jsou podřízeny osobnímu pojetí.“¹⁶¹

Podle tohoto dokumentu církve uznává důležitost pokračování lidského rodu, ale i rozvoj osobnosti jednotlivých členů rodiny. „Manželství ovšem nebylo ustanoveno jen kvůli plodnosti; ale už sama povaha nerozlučného svazku mezi osobami a prospěch dětí vyžadují, aby se pořádaně projevovala, rozvíjela a zrála i vzájemná láska mezi manželi.“¹⁶²

Toto pojetí ještě více zdůrazňuje encyklika *Humanae vitae* (1968), ve které se pohlíží na manželství také jako na osobní společenství. Nicméně pokud jde například o metody plánovaného rodičovství, jde spíše o návrat k pojetí manželství založeného na přirozenosti a biologických aspektech.¹⁶³ Je to myšleno jako zaměření se na cíl potomstva, ne v tom smyslu, že by se jednalo o návrat k dřívějšímu pojetí (Chápe význam manželského styku pro soulad mezi manžely, zachování plodnosti není nezbytné pro každý jednotlivý pohlavní styk, ale pro manželství jako celek). Vyjadřuje k tématu odpovědného rodičovství, z hlediska biologického a etického aspektu. Zdůrazňuje ovládání pudů vůlí a rozumem. Pokud se manželé rozhodnou k omezení plodnosti na určitou dobu (úplné odmítnutí rodičovství by znamenalo popření významu manželství), jediným povoleným prostředkem jsou přirozené metody regulace plodnosti (zdržení se styku nebo metoda neplodných dnů).¹⁶⁴

Kodex kanonického práva z roku 1983 výraz cíl manželství přímo nepoužívá a neurčuje hierarchii cílů. Kašný zmiňuje několik komentářů k tomuto kodexu, všechny

¹⁵⁸ Srov. KAŠNÝ, J., Kanonické souvislosti k diskusi o cílech manželství, *Studia Theologica* 7, 2005, roč. 22, č. 4, s. 63.

¹⁵⁹ Srov. tamtéž, s. 64.

¹⁶⁰ Srov. KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 14-15.

¹⁶¹ Tamtéž, s. 15.

¹⁶² II. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, 50.

¹⁶³ Srov. KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 15.

¹⁶⁴ Srov. PAVEL VI., *Humanae vitae*, 3-12.

se shodují, že je od hierarchie opuštěno a oba cíle (potomstvo a vzájemná láska) jsou stavěny na stejnou úroveň.¹⁶⁵

„Oba zmiňované cíle spolu charakterizují křesťanské pojetí manželství. Jejich absence při uzavírání manželství, byť by se jednalo o vyloučení jen jednoho z cílů a třeba jen jednou stranou v manželství, by narušila manželství do té míry, že by toto manželství mohlo být prohlášeno za kanonicky neplatné manželství.“¹⁶⁶

Kasper zdůrazňuje, že by nemělo dojít k personalizaci manželství do té míry, aby bylo zbaveno všech institucionálních prvků, ale mělo by jít o „udržení vnitřní jednoty tří tradičních hodnot manželství“¹⁶⁷. Jde o to, že hlavní funkcí manželství není jen jeho reproduktivní funkce, ale měla by to být i vzájemná láska, tedy osobní vztah mezi manžely, a věrnost. K úspěšnému manželství jsou však zapotřebí určité fyzické, společenské a ekonomické podmínky.¹⁶⁸

Dnes je jako základní hodnota manželství chápána katolickou církví vzájemná láska a věrnost, afektivní život manželů, který zahrnuje mimo jiné i manželskou lásku. Jako ilustrace může posloužit kniha *Povídání o manželství*, její autor se v ní částečně opírá o křesťanské učení, ale snaží se ho podkládat argumenty, které považuje současná společnost za důležité a přijatelné. Hodnoty vycházející z křesťanství se snaží aplikovat na základě pozorování současné společnosti. Sama církev zdůrazňuje důležitost rozpoznávání znamení doby. Do těchto znamení doby lze zahrnout i poznatky společenských věd.¹⁶⁹ *„Je třeba poznávat a chápat svět, v němž žijeme, jeho očekávání, touhy a často i dramatičnost.“¹⁷⁰*

Popis manželské lásky je obtížný už jen proto, že má sféru emotivní, tělesnou, volní a intelektuální. Láska zde není chápána jen z čistě emočního hlediska, i když je její součástí, ale je zde zdůrazňována i její volní složka. Podle Polivky manželství netkví jen v emocích a sexualitě, ale i v rozhodnutí setrvat v manželském svazku.¹⁷¹

Manželská láska postupně získává charakter přátelství, kdy manželé berou v potaz jak svoje dobro, tak dobro partnera. Takovýto manžel nechce dobro jen pro sebe,

¹⁶⁵ Srov. KAŠNÝ, J., Kanonické souvislosti k diskusi o cílech manželství, *Studia Theologica* 7, 2005, roč. 22, č. 4, s. 65-66.

¹⁶⁶ Srov. tamtéž, s. 68.

¹⁶⁷ KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 16.

¹⁶⁸ Srov. tamtéž, s. 19.

¹⁶⁹ Srov. II. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, odst. 4.

¹⁷⁰ II. vatikánský koncil, *Gaudium et spes*, odst. 4.

¹⁷¹ Srov. DOLISTA, J., Základní teologická výpověď o manželství. In. POLIVKA, J., *Povídání o manželství*, s. 112-113.

bere ho sice v potaz, ale zároveň bere v potaz dobro manželky.¹⁷² „Proto zralostí přátelské lásky končí individualistické vědomí „já“, je totiž postupně nahrazováno vědomím společného „my“.“¹⁷³

Kvalita lidského soužití souvisí s přijetím partnera i s jeho limity. Polivka uvádí, že je to vždy spojeno s utrpením. Je nutné podotknout, že pojem utrpení zde nemá vyloženě negativní charakter. Utrpení představuje překonávání překážek, které jsou součástí každodenního života, tedy i mezilidských vztahů. Naopak se zde zdůrazňuje, že pokud se člověk ve vztahu chce vyhnout utrpení, znamenalo by to pro něj, že musí začínat znova a znova. Do vztahu je ale potřeba investovat.¹⁷⁴ „Lidské štěstí je spíše založeno na míře vkladů, které jsme do vztahů investovali.“¹⁷⁵

Dalšími funkcemi manželství je odpovědné rodičovství a vzájemná pomoc. Pomocí už by mělo být to, že má člověk trvale vedle sebe někoho, s kým může vést každodenní dialog. Manželský partner by podle Dolisty měl být tím nejbližším člověkem.¹⁷⁶

Současný člověk může mít snadno pocit izolace a rodina je proto místem, kde je zajištěn osobní rozvoj a psychická stabilita jednotlivých členů rodiny. V „cizím“ světě rodina pro člověka znamená jistotu, zvláště v době, kdy nejsou vazby na širší rodinu tak pevné, jako tomu bylo v minulosti.¹⁷⁷ Podrobněji se touto tematikou zabývá F. Singly, který upozorňuje na to, že současná rodina je individualistická a člověk se vymaňuje ze závislosti na širší rodině a je více autonomní. Do určité míry se snížila jeho závislost i na rodině užší, lépe řečeno změnila se její funkce. Rodina, potažmo manželství, je pro jedince stále důležitá, umožňuje mu uspět ve vnějším světě, je pro něj místem, které je osobní, kde může být sám sebou a kde získává zázemí a podporu. Není už tolik závislý z materiálního hlediska, ale spíše ze vztahového.¹⁷⁸

Podle Dolisty manželství znamená důležitou hodnotu tím, že vylučuje vztah mezi mužem a ženou jen na dobu určitou. Manželství má tedy stabilní charakter a vytváří prostor pro odpovědné rodičovství. Manžel a manželka se mají vzájemně doplňovat, jejich komplementarita je předpokladem pro stabilitu jejich vztahů.¹⁷⁹

¹⁷² Srov. DOLISTA, J., Základní teologická výpověď o manželství. In. POLIVKA, J. *Povídání o manželství*, s. 114.

¹⁷³ Tamtéž, s. 114.

¹⁷⁴ Srov. tamtéž, s. 126.

¹⁷⁵ Tamtéž, s. 126.

¹⁷⁶ Srov. tamtéž, s. 127.

¹⁷⁷ Srov. tamtéž, s. 166-167.

¹⁷⁸ Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 55 – 59.

¹⁷⁹ Srov. DOLISTA, J., Základní teologická výpověď o manželství. In. POLIVKA, J. *Povídání o manželství*, s. 108-109.

Nerozlučitelnost manželství chápe Dolista jako přednost a právo manželské lásky na stabilitu, jednotu a bezpečí. Má to být ochrana před emotivními, psychickými a volnými výkyvy, tj. před možným selháním v obdobích morální slabosti a krizích. Jedním z argumentů nerozlučitelnosti manželství je dobro dítěte, které vychází z předpokladu, že dítě má nejlepší podmínky pro svůj vývoj právě v nerozloučeném manželství.¹⁸⁰ „*Lásku nelze zajistit jednou pro vždy, ale lze stanovit morální apel, který člověk osobně přijme jako normu.*“¹⁸¹

Polivka připouští i záporné důsledky manželské nerozlučitelnosti, které mají hlavně osobní ráz.¹⁸² Katolíci, kteří uzavřeli církevní sňatek, mohou být od sebe odloučení rozlukou, ale manželství z pohledu církve stále trvá. Tito odloučení manželé mohou uzavřít nový ovšem občanský sňatek, ke kterému je mohou vést rozličné důvody: ekonomické zajištění rodiny, výchovné či psychologické důvody.¹⁸³

Kasper hovoří o současné krizi manželství, která je důsledkem přechodu od tradiční společnosti ke společnosti moderní, ve které je více jak patrný předěl mezi soukromou a veřejnou sférou. Zatímco dříve bylo manželství charakterizováno jako ekonomické a výrobní partnerství v rámci velkorodiny, v moderní společnosti došlo k přesunu zájmu na vzájemné sympatie a lásku. Manželé jsou si osobně bližší, v centru je jejich osobní vztah. To znamená sice jistou oporu proti anonymní veřejné sféře, ale zároveň to má za důsledek křehkost manželství.¹⁸⁴ Nejedná se o krizi z hlediska nepotřebnosti instituce manželství, ale spíše z hlediska jeho trvalosti (kap. 2.2).

Při naplňování plodné lásky nejde jen o plození potomstva, ale i o sexualitu ve smyslu prohlubování a vyjádření vztahu k mezi partnery. Plodnou lásku nelze oddělit od vzájemné lásky.¹⁸⁵

S dětmi přichází odpovědnost děti vychovat a umožnit jim být plnohodnotnými členy společnosti a zároveň jim zajistit zdravý psychický a fyzický vývoj. Tím rodiče určují, jakými manželi, partnery a rodiči se jejich děti v budoucnu stanou. Rodiče a sourozenci poskytují dítěti podněty různé kvality a kvantity, jistotu a bezpečí, mají na dítě určitá očekávání a fungují jako modely, které lze napodobit.¹⁸⁶ Pokud rodiče nespĺňují ideál křesťanského pojetí vzájemné lásky, narušuje to i plodnou lásku, může

¹⁸⁰ Srov. DOLISTA, J., Základní teologická výpověď o manželství. In. POLIVKA, J. *Povídání o manželství*, s. 130.

¹⁸¹ Tamtéž, s. 130.

¹⁸² Srov. tamtéž, s. 131.

¹⁸³ Srov. tamtéž, s. 163.

¹⁸⁴ Srov. KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 12-13.

¹⁸⁵ Srov. tamtéž, s. 18-20.

¹⁸⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 590.

to dojít do takové situace, kdy nebudou poskytovat svým dětem vhodné prostředí pro jejich vývoj a jejich rodičovská kompetence bude omezena (kap. 1.1.3.6).

2.4.2 Ukončení soužití manželů v kanonickém právu

České právo, co se týče rozvodů, patří k benevolentním právním systémům. Pokud se člověk chce rozvést a uzavřít nový sňatek, nikdo mu v tom, i přes existenci některých právních překážek rozvodu, nemůže bránit absolutně, a druhý sňatek má stejnou váhu jako prvně uzavřený. U církevního práva, které vychází z požadavku absolutní věrnosti v manželství, to tak snadné není. Oba systémy, sekulárního neboli občanského i církevního práva, jsou si podobné, protože česká společnost vychází z křesťanské tradice, tedy i české právo má své základy v právu církevním. Hlavním rozdílem mezi těmito systémy je tedy přípustění či nepřípustění ukončení manželství rozvodem.¹⁸⁷

V církevním a sekulárním právu jsou tyto eventuality ukončení manželství: smrtí jednoho z manželů a rozvodem (rozlukou). Zrušení manželství rozvodem je možné jen v sekulárním právu, právo církevní bere rozvod jako rozluku, což je přerušení společného soužití manželských partnerů.¹⁸⁸

Kanonické právo, stejně jako sekulární, může manželství prohlásit za neplatné. V takovýchto případech nejde o zánik manželství, protože se má za to, že manželství nikdy nevzniklo. Nejčastějšími kauzami u církevních soudů jsou právě řízení o neplatnosti manželství.¹⁸⁹ V praxi toto řízení bývá až po občanském rozvodu. Rozluky se u církevního soudu objevují spíše výjimečně; je to dáno i tím, že byla před rokem 1989 porušena tradice, která kladla důraz při těchto rozhodnutích na církevní autoritu.¹⁹⁰

¹⁸⁷ Srov. TRETERA, J. R., *Církevní právo*, s. 171.

¹⁸⁸ Srov. tamtéž, s. 171-172.

¹⁸⁹ Srov. tamtéž, s. 189-190.

¹⁹⁰ Osobní rozhovor s církevní právničkou

3 Stabilita a význam manželství v kontextu domácího násilí

Význam manželství je spatřován v kvalitě vztahů mezi manželi, rozvoji osobnosti manželů, v pozitivním vlivu na člověka, který souvisí s jeho životní pohodou a spokojeností. Význam manželství není jen v rovině vztahové, ale i v rovině ekonomické a institucionální. Pokud jsou manželé zároveň rodičovským párem, má manželství význam také pro děti. Manželský pár poskytuje dítěti prostředí pro jeho celkový vývoj na základě citové podpory, socializace a ekonomické podpory (kap. 2.3). Domácí násilí může tyto aspekty manželství negativně ovlivnit.

To, že se v manželství klade v současnosti větší důraz na vztahy, má za následek křehkost stability manželství (kap. 2.2) a zároveň větší citovou závislost manželských partnerů, tato závislost, tato závislost je činitelem, který značně ovlivňuje situaci domácího násilí. Mezi dvěma lidmi, kteří na sobě nejsou emočně závislí, jen těžko vznikne domácí násilí.¹⁹¹ Manželství, ve kterém dochází k domácímu násilí, může trvat desítky let, jeho oběti mají snahu manželství zachovat, ale zároveň chtějí manželství bez násilí.¹⁹²

3.1 Význam manželství v kontextu domácího násilí

V tradiční společnosti bylo pro jedince mnohem obtížnější užít se. Od manželství se očekávalo hlavně ekonomické zajištění. Zda byl jeden z partnerů fyzicky nebo emocionálně týrán často ustupovalo do pozadí. To, co je v současné době nemyslitelné, bylo v minulosti často běžným jevem (např. fyzické tresty manželky byly často schvalovanou praxí z hlediska veřejnosti). V současnosti je pohled na význam manželství zcela odlišný. Manželství nabývá významu díky prevenci rizikového chování, ekonomické podpoře a hlavně díky emocionální podpoře, která umožňuje rozvoj individuality jedince a jeho seberealizaci (kap. 2.3).

Pokud v manželství dochází k domácímu násilí, je ovlivněn rozvoj individuality oběti, jeho seberealizace. Seberealizaci jako naplňování určitého, je spjata podle Maslowa s naplněním nižších potřeb, aby se člověk mohl plně realizovat; mají být

¹⁹¹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., *Forenzní psychologie*, s. 234.

¹⁹² Srov. ČERVINKOVÁ, A., Analýza kvalitativních doplňujících otázek. In. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum na ženách*, s.114.

naplněny fyziologické potřeby, potřeba bezpečí, sociální potřeby a potřeba úcty respektu a uznání. Tím, že jsou blokovány nižší potřeby, je blokována i seberealizace.¹⁹³ Fyzické násilí ovlivňuje negativně naplňování fyziologických potřeb, negativně ho může ovlivnit například i násilí ekonomické, pokud nemá oběť dostatečný finanční obnos, aby si je zajistila (kap. 1.1.4.2).

Potřebu bezpečí ohrožují všechny druhy násilí, potřeba bezpečí a jistoty znamená vědomí, že člověku nehrozí nebezpečí, že jsou zajištěny jeho ostatní potřeby, má dostatek financí, stabilní vztahy, a stabilní zázemí. V případě domácího násilí oběť zažívá častý stres a pocity strachu, co bude, až násilný parter přijde domů, jakou bude mít náladu atd. Násilník oběť zastrašuje i vědomě.¹⁹⁴ „*Agresor partnerce vyhrožuje, že udělá něco, co ji citově zraní. Varuje ji, že bude litovat, že jí vezme děti, opustí ji, spáchá sebevraždu. Nutí ji dělat nelegální věci a pak jí vyhrožuje, že to ohlásí na policii.*“¹⁹⁵

Na pocit bezpečí má vliv i omezování a trestání za malichernosti, nebo trestání nesmyslné, např. že je oběť úspěšná v práci, tedy vlastně za snahu se seberealizovat. Násilný parter ovlivňuje seberealizaci oběti nepřímo tím, že omezuje její potřeby, ale i přímo, že se snaží zabránit jí v realizaci, třeba snahou, aby nebyla schopná plnit pracovní povinnosti, nemohla odjet do práce autem atd..¹⁹⁶

Co se týče omezování sociálních potřeb násilným partnerem, je označováno jako sociální násilí; není náhodou, že existuje pojem sociální násilí (kap. 1.1.4.2). Dopouští-li se partner nebo partnerka sociálního násilí, oběť ztrácí korektivní zkušenost. Oběti obecně mají snížené sebevědomí a sebehodnocení. Sebehodnocení úzce souvisí s hodnocením okolí, protože to poskytuje zpětnou vazbu. Izolovaná oběť přijímá zpětnou vazbu od násilného partnera nebo partnerky, která často neodpovídá realitě.¹⁹⁷

„*Většina pachatelů partnerského násilí se snaží svou ženu izolovat. Odříznout ji od společnosti, ze zaměstnání, od lidí, od pramenů názorů a svobodného myšlení. [...] Omezuje její svobodu. Brání ji v „zájmu rodiny“ v jakýchkoliv aktivitách mimo domov, jako je další vzdělání, zaměstnání, návštěvy, zábava apod.*“¹⁹⁸

¹⁹³ Srov. WIKIPEDIE, *Maslowova pyramida potřeb* [online], dostupné z WWW: <http://wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida>.

¹⁹⁴ Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 121.

¹⁹⁵ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 124.

¹⁹⁶ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 20-22.

¹⁹⁷ Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 122.

¹⁹⁸ Tamtéž, s. 122.

Předpokladem pro seberealizaci člověka je duševní svoboda a jelikož samotná seberealizace vede k autonomii, což je pro násilného partnera mnohdy nepředstavitelné, objevuje se tendence tuto snahu seberealizace u oběti potlačovat. V některých případech se domácí násilí projeví, když si oběť najde práci, která dopomáhá k seberealizaci. U násilného partnera to pak vzbudí úzkost, protože oběť začne být méně závislá a násilný partner začne ztrácet mocenskou převahu.¹⁹⁹

V současnosti je považováno za normu, že nejvýznamnější osobou je pro člověka manžel či manželka. V ideálním případě je manželský partner tím, kdo člověku nejlépe rozumí a pomáhá mu vyrovnávat se s cizím neosobním světem, pečuje o něho, pomáhá s rozvojem jeho individuality a seberealizací (kap. 2.1); pokud se tento ideál střetne s realitou v podobě domácího násilí, lze předpokládat, že je vysoká možnost, že se tato významná osoba stane osobou, která tento ideál nebude naplňovat.

Mnoho obětí, zažívajících domácí násilí, cítí k násilnému partnerovi silný citový vztah a má tendenci omlouvat násilné chování.²⁰⁰ Toto chování může vysvětlovat tzv. diskurs velké lásky, která je vše překonávající. Oběti vnímají násilného partnera jako rozdvojenou osobnost „princ – zvíře“, kdy ta pravá osobnost-princ má pozitivní vlastnosti, zatímco ta druhá je ta špatná a je jen dočasná.²⁰¹ „Partner je vnímán jako dobrý s tím, že má své špatné stránky, které ale netvoří integrální součást jeho osobnosti.“²⁰²

Domácí násilí negativně ovlivňují vztah mezi manželi, oběť má k násilnému manželovi či manželce často ambivalentní vztah.²⁰³ Miluje ho či ji, ale nenávidí, jak se k nim chová. V první a druhé fázi rozvoje domácího násilí, kdy se objevují jeho první znaky, které se vystupňují v samotný akt násilí, se násilí dopouští „zvíře“ a těžko dochází k upevňování vztahu a k projevům lásky ze strany násilného manžela či manželky. Pak nastává zlom v podobě lítosti nad danou situací; následují omluvy, sliby, a období tzv. líbánek. Toto označení není náhodné, manželé si vzájemně projevují lásku a jejich vztah se upevňuje.²⁰⁴

¹⁹⁹ ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 20-22. A též Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 199-120.

²⁰⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 639.

²⁰¹ Srov. ČERVINKOVÁ, A., Analýza kvalitativních doplňujících otázek. In. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum na ženách*, s. 116.

²⁰² Tamtéž, s. 116.

²⁰³ Srov. TOUFAROVÁ, M., Pachatelé partnerského násilí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 124-125.

²⁰⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 641. A též srov. ČERVINKOVÁ, A., Analýza kvalitativních doplňujících otázek. In. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum na ženách*, s. 116.

„Týraná žena žije podle Landenburgerové ve dvou konfliktních realitách. Jedna z nich zahrnuje kladné aspekty vztahu s jejím partnerem, druhá ztělesňuje týrání, kterého se partner dopouští.“²⁰⁵

Žárliivost a kontrolu lze snadno zaměnit za projevy lásky. To, co z počátku vypadá jako projev péče, může být manipulace.(kap.1.1.4.2). Spíše než o agapé ze strany násilného partnera půjde o typ lásky mániá (viz. kap. 2.1). Oběť má tendenci násilí racionalizovat, má potřebu si vzniklou situaci vysvětlit. „Myslí to se mnou dobře, já dělám něco špatně, chce mě změnit, protože mě má rád.“ Vzhledem k tomu, že je ve středu dění a má neodpovídající zpětnou vazbu, má často tendenci omlouvat násilí.²⁰⁶

Identita člověka se utváří mimo jiné partnerským vztahem. Člověk, který žije ve vztahu, přetváří svou původní identitu. Podle současných norem je ideálem určitá míra nezávislosti a rozvoje vlastní identity. O určitou část svobody a nezávislosti člověk ve vztahu přijde, a tím se začne měnit i jeho identita – ta se začne tvořit i na základě toho, co je společné páru jako takovému, co jej charakterizuje. Člověk je tak částečně omezen, ale toto omezení není chápáno vyloženě v negativním slova smyslu. Pokud s budováním společné identity člověk začne víc ztrácet než získávat a jeho osobnost začne být potlačována na úkor druhého, není to považováno za optimální.²⁰⁷

Domácí násilí vychází z asymetrického vztahu, přizpůsobováno potřebám jednoho z nich a nerovnoměrného rozdělení moci a převahy. (kap. 1.2.2) V žádném vztahu neexistuje dokonalá vyváženost, kdy jsou si partneři ve všem naprosto rovni; rovnost, nikoliv však stejnost, partneři nemají stejné osobnostní vybavení, často mají rozdělené role a sféry vlivu. Podle některých teorií toto rozdělení zajišťuje větší efektivitu využití zdrojů.²⁰⁸ Významný je i situační faktor; jsou situace, kdy člověk je závislejší na podpoře partnera ať hmotné či psychické, ale pořád se tam objevuje respekt ke kompetencím toho druhého. Těmito situacemi může být např. ztráta zaměstnání, rodičovská dovolená, nemoc aj. V tom, že má někdo větší moc, ještě nemusí být patologie. Pokud ovšem začne jeden z manželů své moci zneužívat a začne se chovat

²⁰⁵ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 49.

²⁰⁶ Srov. tamtéž, s. 48. A též srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 640-641.

²⁰⁷ Srov. WILLY, J., *Psychologie lásky*, s. 41-45.

²⁰⁸ Srov. HAMPLOVÁ, D., *Mariage and Cohabitation: Qualitative Diference in Partnership Arrangements, Sociologický časopis*, 2002, roč. 38, č. 6, s. 784-785.

násilně vůči druhému a tímto chováním začne druhého cíleně oslabovat strachem, aby upevnil nebo vytvořil asymetrii ve vztahu, toto jednání patologické bude.²⁰⁹

M. Hirigoyen hovoří o tzv. ovládnutí, které je startováno selháním afektivní stránky vztahu, nebo je vyvoláno přílišnou blízkostí milovaného objektu, která násilného manžela či manželku stresuje. „*Těsná blízkost může nahánět strach a právě proto je ten, kdo se stane objektem nejhrubšího násilí, násilníkovi zároveň tím nejdůvěrnějším partnerem.*“²¹⁰

Jako obrana je snaha udržet druhého v závislosti, potvrdit si tak svou moc. Fromm to vysvětluje tak, že moderní doba přinesla člověku individualitu, která ho osvobozuje a zároveň zatěžuje. Reakcí jsou potom mechanismy úniku: tendence vzdát se svého nezávislého já, sloučit je s něčím mimo sebe sama a tak získat sílu. Výrazné formy této tendence se pak projevují jako masochistické a sadistické snahy. Sadistický jedinec má tendenci člověka ovládat, využívat a nechat ho trpět.²¹¹

Masochistické sklony jsou často racionalizovány, masochistická závislost je zaměňována za lásku a loajalitu, pocity méněcennosti za výraz nedostatků a vlastní utrpení je přičítáno daným a nezměnitelným okolnostem.²¹²

Ale Hirigoyen upozorňuje na to, že tolerance k násilí ze strany manžela či manželky nemusí nutně souviset s masochistickými sklony, ale může být na základě přijetí určitého poslání – já ho/ ji mohu změnit, nebo v přijetí vzorců chování, které panovaly v původní rodině.²¹³

Podle individualistického náhledu postrádá manželství, ve kterém manželé nejsou spokojeni, jednu z hlavních hodnot. Pocit spokojenosti v manželství se dostavuje mimo jiné díky emocionální podpoře partnera, ekonomické podpoře a prevenci rizikového chování. S těmito faktory je úzce spojen i zdravotní stav fyzický i psychický (kap. 2). Je otázkou, do jaké míry tyto „podmínky spokojenosti“ bude splňovat manželství, ve kterém dochází k domácímu násilí.

Vlivem domácího násilí je oběť vystavena opakovanému dlouhodobému stresu, který pokud ji nějakým způsobem neventiluje, může vést k psychosomatickým

²⁰⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 633-634.

²¹⁰ HIRIGOYEN, M., *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*, s. 20.

²¹¹ FROMM, E., *Strach ze svobody*, s. 79.

²¹² Srov. tamtéž, s. 80.

²¹³ Srov. HIRIGOYEN, M., *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*, s. 20-21.

onemocněním. Vzhledem k tomu, že má oběť tendenci násilí bagatelizovat, a to nejen vůči okolí, ale i vůči sobě, je to nanejvýš pravděpodobné.²¹⁴

Oběti domácího násilí mají více psychických problémů, mají tendenci reagovat na stres somatickými obtížemi, mají nízké sebehodnocení a sebeúctu, jsou častěji depresivní a úzkostné, může se u nich rozvinout posttraumatická stresová porucha, syndrom týrané ženy aj. Psychické obtíže způsobené domácím násilím mohou mít také vliv na potíže s krevním tlakem, poruchy spánku, žaludeční vředy aj.²¹⁵

„Podle mapující studie důsledků násilí na prožívání oběti muselo v důsledku napadení svým partnerem vyhledat lékařskou pomoc 16 žen z 18 (89%). Nejčastějšími zraněními byly: otřes mozku (22% žen), prasklý ušní bubínek (16%), pohmožděniny hlavy a těla (16%), úrazy páteře (11%), zlomeniny (11%).“²¹⁶

Domácí násilí zvyšuje možnost rizikového chování, tedy takového chování, které je charakterizováno nezdravým životním stylem. Oběti mají vyšší pravděpodobnost, že se stanou závislé na drogách nebo alkoholu a zvyšuje se u nich riziko alkoholu.²¹⁷

Manželství zajišťuje vyšší ekonomickou úroveň především ženám, které mají nižší příjmy. Ukazuje se, že ženy vstupují do manželství méně často s muži, kteří mají nižší příjmy. Manželství také právně zajišťuje společné investice, zároveň je v něm zřejmě vyšší míra motivace pro společné investice, díky předpokladu trvalosti. Nejedná se jen o finanční investice, ale také o specializaci rolí a dělbu práce (kap.2.3).

Ekonomického násilí se projevuje odmítáním přispívání na domácnost, nebo poskytování částky nedostačující pro pokrytí potřeb partnera nebo domácnosti. Důvodem není to, že by násilný partner neměl dostatek financí, důvodem je snaha získat převahu (kap. 1.1.4.2).

Marvánová-Vargová upozorňuje, že ekonomická situace oběti může být ohrožena i vlivem pracovní neschopnosti v důsledku domácího násilí a že bylo prokázáno u obětí dokonce vyšší riziko ztráty zaměstnání. Domácí násilí má vliv také na podávané pracovní výkony.²¹⁸

²¹⁴ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 52, 640.

²¹⁵ Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 40-41.

²¹⁶ Srov. tamtéž, s. 40-41.

²¹⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 640-641.

²¹⁸ MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 40.

Většina Čechů považuje manželství za ideální typ partnerství, pokud si dvojice rozhodne pořídit si děti.²¹⁹ Rodiče mají v ideálním případě vychovat ze svého potomka zdravého jedince, podporovat jeho individualitu, předat mu hodnoty. Za ideál je považována úplná rodina, tedy rodina se dvěma rodiči, ve které je dítě stimulováno k všestrannému rozvoji a kde je mu poskytován pocit jistoty a bezpečí, zároveň zde rodiče fungují jako modely, které lze napodobit.²²⁰ Je otázkou, jak ovlivňuje domácí násilí rodičovské kompetence a naplňování potřeb dítěte (kap. 1.2.3.6).²²¹

Na domácí násilí probíhající mezi rodiči je nahlíženo jako na psychické týrání dítěte. Když je matka obětí domácího násilí, dítě tím prokazatelně trpí. Odborníky ale už není úplně objasněno, jaký vliv na děti má týrání otce.²²² „Vychází se z toho, že z pohledu dětí není fundamentálního rozdílu mezi násilím páchaným na matce nebo otci.“²²³ Zřejmě však bude pohlaví oběti a násilného partnera hrát určitou roli, stejně tak jako pohlaví dětí. „Děti vnímají domácí násilí ve vazbě na svou příslušnost k mužskému či ženskému rodu.“²²⁴

Děti, zažívající domácí násilí ať už přímé nebo jako svědci, vykazují některé společné znaky, mohou trpět syndromem týraného a zneužívaného dítěte, psychosomatickými obtížemi aj. Ne všechny děti ale reagují stejně, záleží na jejich temperamentu, pohlaví, na jeho nazírání na svět. Vliv má také intenzita a četnost násilí.²²⁵

3.2 Stabilita manželství s ohledem na jeho význam v konkrétním kontextu domácího násilí

I manželství, které neplní všechny své funkce, může mít pro manžele nebo pro jednoho z nich stále význam. Posuzování významu manželství ve smyslu toho, co manželství přináší oběti konkrétně je subjektivní záležitost. Pfousová vztáhla na chování obětí domácího násilí teorii ceny a užitku. Podle této teorie oběť vědomě

²¹⁹ Srov. DIMITROVÁ, M., *Manželství a jeho význam v pojetí české veřejnosti*, s. 4, dostupné z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100074s_MANZELSTVI.pdf>.

²²⁰ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 590.

²²¹ Srov. tamtéž, s. 644.

²²² Srov. ČÍRTKOVÁ, M., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 42-43.

²²³ Tamtéž, s. 43.

²²⁴ Tamtéž, s. 43.

²²⁵ Srov. HRONOVÁ, M., VAVROŇOVÁ, M., *Děti svědci domácího násilí* [online], s. 3, dostupné z WWW: <<http://www.rosa-os.cz/o-nas/skoleni-a-seminare/>>.

či nevědomě rozhoduje, zda ve vztahu zůstat, nebo z něho odejít na základě srovnání mezi užitek, který má z násilného vztahu a mezi cenou, kterou je za tento užitek nucena zaplatit. Rozhoduje se podle toho, co převažuje a na tomto základě zvažuje další možnosti.²²⁶

3.2.1 Faktory ovlivňující stabilitu vztahu v kontextu domácího násilí

Jako motivace obětí domácího násilí, proč vztah udržet, je často uváděna ekonomická otázka, citová vazba na manžela či manželku a na děti. Stabilitu také ovlivňuje přístup oběti k dané situaci. Ne každý reaguje stejně, co je pro jednoho nepřijatelné, jiný je schopný to akceptovat.²²⁷

3.2.1.1 Přístup oběti k situaci domácího násilí a vliv jeho průběhu na stabilitu násilného vztahu

Celkově má oběť na výběr z těchto variant: čekat a doufat, že se násilný partner změní, může se snažit změnit svého partnera sama, může ukončit vztah nebo vyhledat profesionální pomoc. První přístup většinou situaci jen zhoršuje, znamená to vlastně nic neřešit. Druhá možnost se také nezdá jako optimální, většinou je potřeba intervence zvenčí. Ukončit vztah tak rychle, jak je to možné, je logické, ale není to vůbec jednoduchá záležitost; oběť sama většinou vztah ukončit nechce. Čtvrtou možností je vyhledat odbornou pomoc, je ale důležité využít této možnosti včas a bude záležet na ochotě obou partnerů spolupracovat.²²⁸

Čírtková zmiňuje klasifikaci domácího násilí podle C. Hefferich, která definuje základní vzorce domácího násilí zahrnující také dimenzi stability svazku. Rozlišuje čtyři základní vzorce: rychlý odchod nebo odloučení; nová šance; pokročilé stadium procesu odloučení a ambivalentní vazbu.²²⁹

²²⁶ Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 47-48.

²²⁷ Srov. *Why women stay* [online], dostupné z WWW: <<http://www.letswrap.com/dvinfo/whystay.htm>>.

²²⁸ Srov. GENTRY, W. D., *O lásce a hněvu*, s. 112 – 115.

²²⁹ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 14-17.

První vzorec, tedy rychlý odchod nebo odloučení, volí oběti, které jasně oddělují minulost a budoucnost. Domácí násilí má rychlý průběh a jeho intenzita narůstá prudce. U oběti se neprojevuje syndrom týrané osoby, má aktivní a iniciativní přístup k řešení. Má také jasnou představu, za jakých podmínek je schopna a ochotna pokračovat ve vztahu.²³⁰

Vzorec nová šance se vyskytuje ve vztazích, které jsou dlouhodobé. Násilí probíhá ve vlnách, střídá se období násilí s období normality; tato období jsou jasně vymezena. Oběť si většinou nepřeje ukončení vztahu, chce jen, aby násilné epizody skončily. Oběť projevuje iniciativu situaci řešit, ale často neefektivně a v obdobích, projevujícím se násilím.²³¹

Třetí vzorec - pokročilé stadium procesu odloučení - je charakteristický pro dlouhodobé stupňované domácí násilí. Oběť jasně odděluje minulost od budoucnosti a postupně si uvědomuje, že násilného partnera nezmění a optimálním řešením bude vztah ukončit. Předchází tomu často pokusy o řešení, které se minuly účinkem. Oběť postupně přechází z pasivní do pozice aktivní.²³²

Dalším vzorcem je ambivalentní vazba. Charakterizuje ho poměrně brzký nástup domácího násilí, které nevede k ukončení, ale paradoxně k upevnění vazby mezi obětí a násilnou osobou. Výsledkem je naučená bezmocnost a syndrom týraného partnera. Částečným vysvětlením, proč se oběť chová pasivně, je, že pro oběť je to zpravidla první vážný partnerský vztah a chybí jí srovnání. Charakteristické je i obhajování násilného partnera a soucit k němu.²³³

3.2.1.2 Citová vazba jako faktor ovlivňující stabilitu násilného vztahu

Vrátím se ještě jednou k mechanismům úniku podle Fromma. Sadista se na pohled jeví jako silný jedinec, který má jednoznačně navrch, ale je závislý na objektu svého sadismu. Své chování racionalizuje: „Dělám to, protože vím, co je pro tebe nejlepší“ nebo „udělal/a jsem toho hodně, teď si zasloužím, aby...“²³⁴

²³⁰ Srov. ČÍRTKOVÁ, L., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 15-17.

²³¹ Srov. tamtéž, s. 15-17.

²³² Srov. tamtéž, s. 16-17.

²³³ Srov. tamtéž, s. 16-17.

²³⁴ Srov. FROMM, E., *Strach ze svobody*, s. 81.

Když manžel zachází se svou ženou sadisticky a vyhrožuje jí rozchodem. Tato žena se rozchodu obává, když pak ale nabere sílu a opustí ho, sadista propadne zoufalství, zjistí, že bez ní nemůže žít a prosí ženu, aby se vrátila. Žena mu uvěří, vrátí se a situace se vrací do stejných kolejí a cyklus se opakuje.²³⁵

“*Rasbult a Martz (1995) dále zjistili, že v případech týraných žen, jež vyhledaly pomoc v azylovém domě, je navzdory krutému týrání vysoká pravděpodobnost, že se k partnerovi posléze vrátí, byly-li partnerovi před odchodem vysoce oddané.*“²³⁶

Jedním z důvodů, proč se toto děje, může být, byť jen zdánlivě, nízká kvalita alternativ. Týraná osoba, která získala syndrom naučené bezmocnosti, jen těžko vidí východisko ze situace, zvláště když je existenciálně závislá na partnerovi; nevěří si, že by situaci mohla zvládnout a že by všechno mohlo být jinak.²³⁷

Dalším z důvodů, proč oběť nechce násilného manžela či manželku opustit, může být investice do vztahu, kdy už investovala velké úsilí do toho, aby vztah udržela a pamatuje si na „dobré časy“, které spolu zažili. Svou roli bude hrát i oddanost, protože jedinci s vysokou mírou oddanosti jsou ochotni činit oběti kvůli vztahu, vzdají se důležitých aktivit a osob, jen aby si udrželi partnera. Mohou tak přijít o přátele, zaměstnání, koníčky, vztah s některými členy rodiny.²³⁸

3.2.1.3 Vliv ekonomické situace na stabilitu manželství s probíhajícím domácím násilím

Sociální stát v některých případech přejímá roli „živitele rodiny“ a zaručuje rodinám sociální jistoty. To znamená, že rodina může přežít i bez otce-živitele. Dochází-li tedy v manželství k domácímu násilí, které ohrožuje členy rodiny, stát umožňuje rozpad tohoto manželství.²³⁹

Členové rodiny sice mohou přijít o nezanedbatelnou část svých příjmů, hlavně v případě, kdy je násilníkem muž, protože jejich platy stále převyšují platy žen,

²³⁵ Srov. FROMM, E., *Strach ze svobody*, s. 83.

²³⁶ BUUNK, B. P., Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy. In. HEWSTONE, M. aj., *Sociální psychologie*, s. 446.

²³⁷ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 642.

²³⁸ Srov. BUUNK, B. P., Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy. In. HEWSTONE, M. aj., *Sociální psychologie*, s. 445.

²³⁹ Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 36-37.

kteře jsou navíc častěji pozadu v kariéře²⁴⁰. Ale pořád je jí umožněno přežit, což by v době tradiční rodiny bylo daleko obtížnější.

I přes sociální jistoty zaručované sociálním státem je ekonomická situace významným faktorem, co se týče ukončení manželství z důvodu domácího násilí. S ekonomickou situací je také úzce spjatá bytová otázka.²⁴¹

Manželé mají mít ze zákona (94/1963 Sb. o rodině) stejnou životní úroveň. Pokud jeden z manželů omezuje toho druhého finančně do takové míry, že to ovlivňuje jeho životní úroveň, je to protizákonné. Teoreticky by tak manžel, který je finančně omezován, mohl podat žalobu k soudu, ale v praxi se to neuplatňuje. Domácí násilí postihuje soukromou sféru a i když oběť ví, že by tak manžel či manželka jednat neměli, neuplatní své nároky veřejně.²⁴²

Některé ženy uvádějí, že by chtěly ze vztahu odejít, ale jejich finanční situace jim v tom zabraňuje. Mnoho obětí je finančně závislých na partnerovi. I přes zajištění ze strany státu a neziskových organizací se odchodem jejich finanční situace zhorší, což vzbuzuje obavu o zajištění potřeb pro oběť a případně o děti.²⁴³ Finanční situace neovlivňuje jen základní potřeby, ale například i vzdělání dětí a zajištění jejich rozvoje.

3.2.1.4 Děti jako faktor ovlivňující stabilitu násilného vztahu

Objevují se dva postoje: zůstat kvůli dětem a kvůli dětem odejít. Děti tak mohou fungovat na jedné straně jako stabilizátor manželství a na straně druhé jako motivace řešit situaci rozchodem.

„Skrze děti se tak projevuje i jistá ambivalence k vlastní pozici ke vztahu, kdy žena bojuje se svou odpovědností za udržení rodiny na jedné straně a se zachováním vlastní důstojnosti, práv a leckdy i života na straně druhé.“²⁴⁴ Ambivalenci lze interpretovat jako nejasnost odpovědnosti za vzniklou situaci a také nejasnou hierarchii odpovědností – k sobě, k partnerovi, k dětem.²⁴⁵

²⁴⁰ Srov. MAREŠ, P., Zaměstnání, rodina a dítě v dynamice moderní společnosti. In. SIROVÁTKA, T., *Rodina, zaměstnání a sociální politika*, s. 27.

²⁴¹ Srov. ČERVINKOVÁ, A., Analýza kvalitativních doplňujících otázek. In. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum na ženách*, s. 115, 117.

²⁴² Srov. HRUŠÁKOVÁ, M., *Manželství a paragrafy*, s. 7-8.

²⁴³ Srov. ČERVINKOVÁ, A., Analýza kvalitativních doplňujících otázek. In. PIKÁLOVÁ, S., *Mezinárodní výzkum na ženách*, s. 115, 117.

²⁴⁴ Srov. tamtéž, s. 119.

²⁴⁵ Srov. tamtéž, s. 119.

Člověk se nerealizuje jen ve partnerských vztazích, ale i v rodičovské roli. „Potřeba potomstva je hluboce zakořeněna a rodičovské chování má starší a hlubší biologický základ než partnerská role.“²⁴⁶ Všeobecnou normou je sice, že vztah k partnerovi je na hierarchii důležitosti vztahů nejvýše²⁴⁷, ale zároveň rodiče často také cítí silnou povinnost vůči dítěti. Dítě je závislé na rodičích a jeho budoucnost je jimi do velké míry ovlivněna.

Zájem dítěte zohledňuje i stát; dokonce i to, že za týrání dítěte se považuje, že je dítě vystaveno domácímu násilí nepřímo, tedy že je jeho svědkem.²⁴⁸

Děti velmi často slouží jako nástroj k udržení manželství ze strany násilného partnera. „Když mě opustíš, přijdeš o děti.“ Tato výhrůžka nemusí být nereálná, ale i kdyby se zakládala na nepravdě, důležitější bude, jakou jí oběť přikládá váhu, jak bude účinná.²⁴⁹

Nejde jen o vyhrožování obětí matek, ale i obětí otců. „V současné společnosti stále přetrvávají, i když v různé míře, tradiční hodnoty, jež vyzdvihují důležitost role manželky a matky a činí ženu odpovědnou za udržení manželství, zvláště má-li pár děti. V moderní společnosti ovšem stoupá i význam rodičovské role i pro otce.“²⁵⁰ Není to samozřejmě absolutní. V současnosti stále převládá umístování dětí do péče matek. Otec oběť tak může přijít z velké části o možnost podílet se na výchově dítěte.²⁵¹

3.3 Význam a stabilita manželství v kontextu domácího násilí z pohledu křesťanství s důrazem na západní katolický pohled

Cíle manželství spatřuje církev ve vztahu manželů, v jejich vzájemné lásce a povinností vůči sobě. S tím souvisí i plazení a výchova dětí, protože vzájemná láska manželů umožňuje plazení dětí a vytváří prostor pro jejich výchovu a všestranný rozvoj. Tyto dva cíle jsou pro církev tak významné, že považuje za nutné, aby byly trvalé, neuznává tedy rozvod (kap. 2.4.1).

²⁴⁶ VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 591.

²⁴⁷ Srov. SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 81.

²⁴⁸ Srov. ČÍRTKOVÁ, M., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 42.

²⁴⁹ Srov. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 124.

²⁵⁰ Srov. BURIÁNEK, J., *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*, s. 25.

²⁵¹ Srov. tamtéž, s. 25.

3.3.1 Cíle manželství s ohledem na domácí násilí

Manželé mají povinnost a zodpovědnost vůči sobě samým, vůči sobě navzájem a vůči dětem. Na jedné straně tedy církev neumožňuje zánik manželství a trvá na jeho platnosti a hodnotě, ale na straně druhé je zde požadavek, aby manželský partner chránil sebe a své děti a nepodporoval násilného manžela ve zlém chování.²⁵²

Neexistuje žádný oficiální dokument, který by se přímo věnoval problematice domácího násilí. Přesto je z jiných textů patrné, že církev domácí násilí odmítá a považuje ho za neoprávněné. Domácí násilí ovlivňuje negativně naplňování cílu manželství. Narušuje vzájemnou manželskou lásku, která je založená na vzájemné úctě mezi rovnoprávných partnerů, ale domácí násilí je založeno na nerovnosti a podřízenosti (kap. 1.2.2). Narušena je i láska plodnou, protože i když jsou děti jen svědky domácího násilí, stejně jsou jím negativně poznamenány.²⁵³

3.3.1.1 Vzájemná láska v kontextu domácího násilí

Vzájemnou láskou mezi partnery je myšlena láska ve smyslu erós a agapé. Projevem vzájemné lásky je, že manželé berou v potaz jak svoje dobro, tak dobro druhého manžela. Zohledňují tedy nejen svoje zájmy, ale i zájmy druhého a také společný zájem. Toto zohledňování zájmů je investice do vztahu, která je spojena často s námahou a utrpením.²⁵⁴ Pokud je v manželství domácí násilí, je jím vzájemný vztah manželů ovlivněn, jde o násilné prosazování zájmu jednoho z manželů nad druhým ve smyslu popření zájmu druhého manžela i zájmu společného. Překonávání spojené s utrpením neznamena přijmout situaci vzniklou v důsledku domácího násilí jako danost a cestu, kterou se musí oběť v rámci dobra druhých vydat. Toto utrpením by se mohlo stát utrpením samo o sobě, které nemá smysl a je vnímáno negativně.²⁵⁵ Dobro druhého a celku bude hrát v rozhodování se oběti důležitou roli, ale stanovování, co je vlastně tím dobrem, může být vlivem domácího násilí značně zkresleno.²⁵⁶ Nikdo nemá právo

²⁵² Osobní rozhovor s knězem

²⁵³ Srov. ČÍRTKOVÁ, M., *Moderní psychologie pro právníky*, s. 42-43.

²⁵⁴ Srov. DOLISTA, J., Základní teologická výpověď o manželství. In. POLIVKA, J. *Povídání o manželství*, s. 114.

²⁵⁵ Osobní rozhovor s knězem.

²⁵⁶ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 638-639.

oběť domácího násilí nutit, aby zůstala v prostředí, které ohrožuje její zdraví a zdraví jejich dětí, ať už násilný manžel ohrožuje pouze oběť, nebo i děti.²⁵⁷

3.3.1.2 Plodná láska v kontextu domácího násilí

Sexualita v manželství má sloužit nejen k plození dětí, ale také k prohlubování vzájemné lásky (kap. 2.4.1). Nabízí se tak otázka, jaký je názor na církve na sexuální násilí mezi manžely. V textu *Humanae Vitae* je to vyjádřeno takto: „*Právem se upozorňuje na to, že manželský styk, který je vnucen jednomu z manželů bez ohledu na jeho stav a na jeho oprávnění a přání, není pravým projevem lásky, a proto popírá požadavek správného mravního řádu ve vztahu manželů.*“²⁵⁸ K jakýmkoliv nátlakům na sexuální aktivitu, ať už se jedná o nátlak psychického nebo dokonce fyzického charakteru, se tedy církve staví negativně a považuje je za neoprávněné.

Plodná láska vedoucí k plození potomků, neznamená pouze jejich přivádění na svět, ale i jejich výchovu. Právě výchovu negativně ovlivňuje domácí násilí. Dítě přejímá vzory chování od svých rodičů, v případě domácího násilí se tak může stát, že je bude považovat za normu. Může se tak zvýšit pravděpodobnost, že se stane v budoucnu obětí domácího násilí nebo násilníkem.²⁵⁹ Pro výchovu dítěte je také důležité stabilní prostředí, kde získává dítě pocit jistoty a bezpečí.²⁶⁰ Rodina, kde dochází k domácímu násilí, není bezpečným místem, dítě tak naopak získává pocit ohrožení a nejistoty.²⁶¹

3.3.2 Stabilita manželství v kontextu domácího násilí z pohledu církve

Církve sama uznává, že pokud manželské soužití ohrožuje děti nebo jednoho partnerů na životě, na zdraví, nebo ohrožuje-li mravní a náboženskou výchovu dětí, je možné, manžela (manželku) opustit. Dříve k tomu dával povolení biskup, dnes je to na svědomí manželů, měli by se ale o tom poradit s knězem. Po roce 1948 byla praxe

²⁵⁷ Osobní rozhovor s pracovníci diecézního křesťanského centra pro rodinu.

²⁵⁸ PAVEL VI., *Humanae Vitae*, 13.

²⁵⁹ Srov. VÁGNEROVÁ, M., *Psychopatologie pro pomáhající profese*, s. 644-645.

²⁶⁰ Srov. tamtéž, s. 590.

²⁶¹ Srov. POKORNÁ, D., Násilí mezi rodiči očima dětí. In. MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ, B., *Partnerské násilí*, s. 90.

povolování rozluky přerušena a někteří křesťané necítí potřebu potvrdit rozluku církevní autoritou.²⁶²

Pracovnice diecézního křesťanského centra pro rodinu uvádí, že ženy se často vyjadřují v tom smyslu: „Ať mi udělá cokoliv, ale ať nesahá na děti“. Když dojde k útoku na dítě, postoj k ukončení soužití je pro ženu většinou jednoznačný. V případě, že manželské soužití už zachránit nelze, z toho důvodu, že násilný partner nechce spolupracovat, je nutné týraného partnera motivovat a dodat mu sílu k tomu, aby byla schopná udělat rozhodující krok, ale nemá smysl ji nutit.²⁶³

Manželstvím, ve kterých dochází k domácímu násilí, není umožněn zánik, ale pouze rozluka. Je to snaha o zachování absolutního požadavku věrnosti.²⁶⁴ Výsledkem naplnění tohoto požadavku je život bez partnera; v případě, že manželský pár má děti, znamená to život neúplné rodiny. Žena žijící sama pak pozbývá výhody partnerského života: emoční a finanční podporu.²⁶⁵ Navázání nového intimního vztahu je porušením věrnosti, nejde jen o společensko-právní legitimizaci a institucionalizaci.²⁶⁶

Pokud se jeden z manželů rozhodne znova vstoupit do stavu manželského, uzavře sňatek civilně, je to z hlediska katolické církve porušením manželské věrnosti.²⁶⁷

Kasper uvádí, že rozvedení často považují další civilní sňatek za něco samozřejmého, za něco, na co mají právo. Ať by byl důvod rozvodu jakýkoliv, církev neuznává druhý civilní sňatek, uzavřený v době života předešlého manžela. Tato kategorie se v CIC vůbec neobjevuje, stejně ani v teologii. Neexistují výjimky, ani pro domácí násilí.²⁶⁸

Tento sňatek ale není označen jako konkubinát, uznává existenci vůle ke skutečnému manželství.²⁶⁹ „*Takové civilní manželství má své podstatné lidské hodnoty (přátelství, lásku, věrnost, povinnost pečovat o druhého aj.), které jsou*

²⁶² Osobní rozhovor s pracovnicí diecézního křesťanského centra pro rodinu

²⁶³ Tamtéž.

²⁶⁴ Osobní rozhovor s knězem.

²⁶⁵ SINGLY, F., *Sociologie současné rodiny*, s. 114 - 115.

²⁶⁶ Oproti tomu pravoslavná církev také trvá na věrnosti manželů a nerozlučitelnosti, ale na rozdíl od katolické církve ne absolutně a umožňuje rozvod. Důvodem k rozvodu, který uznává za oprávněný je mimo jiné „*ohrožování života nebo zdraví manželky nebo dětí*“. Nevinnému manželovi je umožněno uzavření dalšího církevního sňatku, manželovi, z jehož viny k rozvodu došlo je uzavření manželství umožněno také, ale jen za určitých podmínek. Srov. *Základy sociální koncepce ruské pravoslavné církve*, s. 83 - 85.

²⁶⁷ Osobní rozhovor s knězem.

²⁶⁸ Srov. KASPER, W., *Teologie křesťanského manželství*, s. 54.

²⁶⁹ Srov. tamtéž, s. 55.

nezřídka inspirovány křesťanskou vírou.²⁷⁰ Ale byl jím porušen požadavek absolutní věrnosti.

3.3.2.1 Rozluka z důvodu domácího násilí

Pokud v manželství dochází k domácímu násilí a násilník nemá snahu tuto situaci řešit, je často jediným východiskem pro katolíky rozluka.²⁷¹ Domácí násilí bude spadat pod jeden ze dvou důvodů pro rozluku, a to pod kánon 1153, kde je uvedeno, že „pokud druhý partner ohrožuje po stránce tělesné či duševní partnera nebo děti a dělá společný život nesnesitelným“²⁷².

Rozluka přichází v úvahu tedy tam, kde dochází k fyzickému či psychickému násilí, a to včetně ponižování, fyzického a mravního ohrožování dětí. Společné soužití manželů je z důvodu domácího násilí dále nemožné a jeho pokračování by mohlo způsobit újmu. O rozluce by měl rozhodnout místní ordinář; pokud hrozí nebezpečí z prodlení, je možné okamžitá rozluka na základě rozhodnutí ohrožené osoby, i nadále podle církevního práva, by to však měl zpětně posoudit místní ordinář, který pokud rozloučení schválí, schválí ho na dobu určitou nebo neurčitou. Pokud příčiny odloučení pominou, má být manželství obnoveno. Pokud ale v manželství docházelo k domácímu násilí a násilný manžel neusiloval o svou nápravu, návrat se stává prakticky nemožným a manželství se stává formálním svazkem. Pro katolickou církev má však hodnotu stále.²⁷³

3.3.2.2 Neplatnost manželství z „důvodu domácího násilí“

Domácí násilí není v kanonickém právu samo o sobě důvodem k neplatnosti, kanonické právo se nezabývá přímo domácím násilím; řeší jen jeho důsledky, a to jen v některých případech. Samotné domácí násilí neruší manželství, ale může

²⁷⁰ Tamtéž, s. 56.

²⁷¹ Osobní rozhovor s pracovníci diecézního křesťanského centra pro rodinu.

²⁷² NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve*, s. 167.

²⁷³ Srov. NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve*, s. 169 - 170.

být ukazatelem toho, že tam mohla být nulita od počátku, to znamená, že manželství nevzniklo.²⁷⁴

Mohou se vyskytnout dva případy domácího násilí v manželství, které vypadají na pohled stejně, ale u jednoho případu se církevní soud vysloví pro nulitu manželství, kdežto u druhého případu ne.²⁷⁵

V prvním případě mohlo dojít k zjištění, že jeden z manželů je nezpůsobilý z psychických příčin převzít manželské povinnosti (kan. 1095). Mohlo také dojít k omylu ohledně zásadních vlastností snoubence. Pokud by takový omyl determinoval vůli vstoupit do manželství („chtěla jsem si vzít manžela, který nebude jako můj otec a nebude mě bít, chtěla jsem, aby takový můj manžel nebyl“). Dalším důvodem pro neplatnost je uvedení v omyl způsobený podvodem (kán. 1098); musí zde být prokázán úmysl podvést anebo úmysl udržet budoucí manželku či manžela v omylu, uplatňuje se to v případech, kdy se násilná osoba dopustila domácího násilí už někdy v minulosti, ale budoucí manželce či budoucímu manželovi by tvrdil/a opak.²⁷⁶

Kdežto u druhého případu se násilí vyskytlo třeba až po deseti letech, do té doby mohlo být manželství bez problému, pak se projevilo domácí násilí, které samo o sobě není důvodem pro zneplatnění, ale pro rozluky. Rozhoduje totiž situace v době konání sňatku.²⁷⁷

Neplatnost manželství je třeba prokázat u církevního soudu, obvykle se tak děje v řádném řízení sporném. V církevním proces probíhá až u tří instancí, první je diecézní soud neboli soud biskupa, druhou instancí je metropolitní soud neboli soud arcibiskupa, třetí instancí jsou tribunály Apoštolského stolce, v případě sporného řízení je to Římská rota.²⁷⁸ Pro zneplatnění manželství nestačí pouze kladný výrok první soudní instance, jsou nutné shodné výroky dvou instancí. Pokud se první instance vysloví pro neplatnost, ale druhá instance tento výrok nepotvrdí, je manželství prohlášeno za platné. Soud první instance by neměl přesáhnout dobu jednoho roku, soud druhé instance šest měsíců. Pokud soud druhé instance nepotvrdil neplatnost, mohou se manželé obrátit s odvoláním ještě na třetí instanci, která rozhodne spor s konečnou platností.²⁷⁹ V praxi probíhá řádné řízení sporné u církevního soudu až po civilním rozvodu.²⁸⁰

²⁷⁴ Rozhovor s církevní právničkou

²⁷⁵ Rozhovor s církevní právničkou

²⁷⁶ Rozhovor s církevní právničkou

²⁷⁷ Srov. NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve*, s. 161.

²⁷⁸ Srov. NĚMEC, D., *Manželské právo katolické církve*, s. 190.

²⁷⁹ Osobní rozhovor s církevní právničkou

²⁸⁰ Osobní rozhovor s církevní právničkou

Závěr

Naše kultura vychází z křesťanských tradic. Z křesťanské tradice vychází manželství jako monogamní svazek; ideálem zůstává i nerozlučitelnost manželství, ale její dodržování není vyžadováno za každou cenu. Manželský vztah má být oporou a zdrojem citové jistoty a bezpečí, ale může být i zdrojem napětí a v krajním případě i ohrožení v podobě domácího násilí. Domácí násilí má negativní vliv na funkčnost manželství, na děti, na partnerství a emoční spokojenost manželů. Vlivem domácího násilí se u ženy postupně projevuje syndrom týrané ženy (a analogicky u muže), který negativně ovlivňuje její zvládání rodičovské role. To, že se jedním z měřítek funkčnosti manželství stala emoční spokojenost manželů, je způsobeno zaměřením společnosti na individualitu jedince. Pokud není individualita manželů rozvíjena, z hlediska přehnaného důrazu na individualismus manželství postrádá význam. Domácí násilí popírá individualitu jedince. Samo upřednostňování individualistických zájmů jedince má za následek, že je domácí násilí považováno za nepřijatelné. Význam manželství z hlediska křesťanského učení spočívá v manželské lásce neboli v partnerství, výchově dětí a manželské věrnosti. I když je vlivem domácího násilí narušena manželská láska a výchova dětí, manželská věrnost je požadována absolutně. Z hlediska katolické církve má manželství hodnotu stále, a to, i pokud v něm dochází k domácímu násilí.

Po ženě (či muži), která je obětí násilí, se nevyžaduje setrvat v manželském soužití; pokud manželství vzniklo platně, je jí umožněna pouze separace, která vychází z nemožnosti pokračovat ve svazku, svazek se tím stává formálním. Nutí sice obě strany k vyčerpání všech prostředků řešení situace, ale pokud je ukončení soužití už opravdu jediným řešením, vyvstává problém. Pokud totiž oběť naváže nový intimní vztah, popřípadě uzavře civilní manželství, poruší normy stanovené církví. Dodržení těchto norem ale znamená život bez partnera, a tedy i bez výhod vyplývajících s partnerského vztahu či z manželství.

Prameny a literatura

BURIÁNEK, Jiří., KOVAŘÍK, Lukáš. *Domácí násilí – násilí na mužích a seniorech*. 1. vyd. Praha: Triton, 2006. 108s. ISBN 80-7254-914-6.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. MACHÁČKOVÁ, Radka., VITOUŠOVÁ, Markéta. *Domácí násilí : přístup k řešení problému ve vybraných evropských zemích : studie*. Praha: Bílý kruh bezpečí, 2002. 143 s. ISBN 80-8628-4190.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Moderní psychologie pro právníky*. 1. vyd. Praha : Grada, 2008. 160 s. ISBN 978-80-247-2207-8.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. Soužití s násilným partnerem (2.). *Právo a rodina*. 2006, roč. 8, č. 11, s. 5-8. ISSN 1212866X.

ČÍRTKOVÁ, Ludmila. *Pomoc obětem (a svědkům) trestných činů*. 1. vyd. Praha: Grada, 2007. 191 s. ISBN 978-80-247-2014-2.

DIMITROVÁ, Michaela. Manželství a jeho význam v pojetí české veřejnosti : studie. *Naše společnost* [online]. 2007, č. 2 [cit. 2009-04-16], s. 1-10. Dostupný z WWW: <http://www.cvvm.cas.cz/upl/nase_spolecnost/100074s_MANZELSTVI.pdf>. ISSN 1214-438X.

Dokumenty II. Vatikánského koncilu. Přel. Prac. Skupina pod ved. Oto Mádra. 2. vyd. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 2002. 603 s. ISBN 80-7192-438-5.

FROMM, Erich. *Strach ze svobody*, 1. vyd. Prahy : Naše vojsko, 1993. 158 s. ISBN 80-206-0290-9.

GENTRY, W. Doyle. *O lásce a hněvu*. 1. vyd. Praha : Ikar, 2007. 186 s. ISBN 978-80-249-0877-9.

HAMPLOVÁ, Dana. Marriage and Cohabitation: Qualitative Differences. *Sociologický časopis*. 2002, roč. 38, č. 6, s. 771-788. Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/cdc4797ec7b3175a5d3a03224384501d3dc06789_184_65hampl44.pdf>.

HAMPLOVÁ, Dana. Životní spokojenost, štěstí a rodinný stav v 21 evropských zemích. *Sociologický časopis*. 2006, roč. 42, č. 1, s. 35-55. Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/1af3eddc9c2e2c08b0b551f2e43757353f124d35_580_105Hamplova20.pdf>.

HEWSTONE, Miles, et al. *Sociální psychologie*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. ISBN 80-7367-092-5. Afiliace, přitažlivost a partnerské vztahy, s. 419-449.

HIRIGOYEN, Marie-France. *Psychické násilí v rodině a v zaměstnání*. Abigail Kozlíková. 1. vyd. Praha : Academia, 2002. 229 s. ISBN 80-200-0994-9.

HRONOVÁ, Martina, VAVROŇOVÁ, Marie. Děti svědci domácího násilí [online]. c2009 [cit. 2009-11-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.rosa-os.cz/onas/skoleni-seminare-a-konference/>>.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Rozvod a paragrafy*. 2. vyd. Praha : Computer Press, 2003. 102 s. ISBN 80-7226-981-X.

HRUŠÁKOVÁ, Milana. *Manželství a paragrafy*. 1. vyd. Praha : Computer Press, 2000. 83 s. ISBN 80-7226-409-5.

CHALOUPKOVÁ, Jana. Diferenciace motivů svobodného mateřství: proč neprovdané matky nevstoupily před narozením prvního dítěte do manželství?. *Data a výzkum – SDA Info 2007*. 2007, roč. 1, č. 2, s. 127-140.

CHALOUPKOVÁ, Jana. Dohromady, nebo každý zvlášť? Hospodaření s příjmy. *Sociologický časopis*. 2006, roč. 42, č. 5, s. 971-986. Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/662faba09afbab130d7452e72004b5709000cea1_612_08Chaloupkova20.pdf>.

JELÍNEK, Jiří, et al. *Trestní právo hmotné : obecná část, zvláštní část*. 3. vyd. Praha : Linde, 2008. 831 s. ISBN 978-80-7201-696-9.

KASPER, Walter. *Teologie křesťanského manželství*. 1. vyd. Brno : Centrum pro studium demokracie a kultury, 1997. 91 s. ISBN 80-85959-28-3.

KAŠNÝ, Jiří. Kanonické souvislosti k diskusi o cílech manželství. *Studia Theologica 7*. 2005, roč. 22, č. 4, s. 63-68.

Katechismus katolické církve. Přel. Terezie Brichtová. 1. vyd. Kostelní vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1995. 288 s. ISBN 80-7113-132-6.

KOCOURKOVÁ, Jiřina, RABUŠIC, Ladislav et al. *Sňatek a rodina : zájem soukromý nebo veřejný?*. Praha : Univerzita Karlova, 2006. 158 s. ISBN 80-86561-93-3.

MACHULA, Tomáš. Vybrané podněty pro diskusi o cílech manželství. *Studia Theologica 7*. 2005, roč. 20, č. 2, s. 26-32.

MARVÁNOVÁ-VARGOVÁ. Branislava., POKORNÁ, Dana., TOUFAROVÁ, Marie. *Partnerské násilí*. 1. vyd. Praha: Linde, 2008. 159 s. ISBN 978-80-86131-76-4.

MATES, Pavel, et al. *Policejní právo a právní předpisy s komentářem*. 4. vyd. Praha : Linde, 2007. 399 s. ISBN 978-80-7201-672-3.

MATOUŠEK, Oldřich. *Rodina jako instituce a vztahová síť*. 2. rozšířené a přepracované vyd. Praha: Sociologické nakladatelství, 2003. 161 s. ISBN 80-850-24-9.

MOŽNÝ, Ivo. *Sociologie rodiny*. 2. upr. vyd. Praha : Sociologické nakladatelství, 2002. 250 s. *Základy sociologie (SLON)*. ISBN 80-8642-90-59.

NAKONEČNÝ, Milan. *Sociální psychologie*. 2. přeprac. a rozšířené vyd. Praha : Academia, 2009. 498 s. ISBN 978-80-200-1679-9.

NĚMEC, Damián. *Manželské právokatolické církve : s ohledem na platné české právo*. 1. vyd. Praha : Krystal OP, 2006. 215 s. ISBN 80-85929-83-X.

PAVEL VI. *Humanae Vitae: Encyklika Pavla VI. o správném řádu sdělování lidského života z 25. července roku 1968*. 2. české vyd. Stojanov, 1980.

Příručka demografické statistiky pro potřebu oblastních statistických orgánů : Rozvody [online]. Český statistický úřad, c2001 [cit. 2009-10-02]. Dostupný z WWW: <<http://www.natur.cuni.cz/~mak/gos/demmethodika/www.czso.cz/cz/cisla/0/02/020100/rozvody.htm>>.

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. *Maslowova pyramida potřeb* [online]. Wikipedie: otevřená encyklopedie, [2007], 5. 6. 2009 [cit. 2009-10-2]. Dostupný z WWW: <http://wikipedia.org/wiki/Maslowova_pyramida>.

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. *Manželství* [online]. Wikipedie: otevřená encyklopedie, [2005], 12. 9. 2009 [cit. 2008-11-06]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Man%C5%BElstv%C3%AD>>.

PŘÍSPĚVATELÉ WIKIPEDIE. *Láska* [online]. Wikipedie: otevřená encyklopedie, [2006], 3. 11. 2009 [cit. 2009-10-03]. Dostupný z WWW: <<http://cs.wikipedia.org/wiki/Láska>>.

POLIVKA, Jan, DOLISTA, Josef, DŘÍMAL, Ludvík. *Povídání o manželství : Psychologická a teologická perspektiva*. Kostelní Vydří : Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-245-5. *Základní teologická výpověď o manželství*, s. 108-174.

RADIMSKÁ, Radka. *Individuum a rodina: teorie soukromého života*. *Sociologický časopis*. 2003, roč. 39, č. 5, s. 667-685. Dostupný z WWW: <http://sreview.soc.cas.cz/uploads/802f1e4015cdfc644a8b27dd218e80da2032c8bd_503_55radim18.pdf>.

Reakce společnosti na domácí násilí [online]. Portál, c2005-2009 [cit. 2009-02-03]. Dostupný z WWW: <<http://www.portal.cz/scripts/detail.php?id=5043>>.

Sexuální násilí - temné uličky, bezpečí našich ložnic? [online]. Anarchofeminismus, c2009 [cit. 2009-03-02]. Dostupný z WWW: <<http://anarchofeminismus.org/cs/sexualni-nasili-temne-ulicky-bezpeci-nasich-loznic>>.

SINGLY, François. *Sociologie současné rodiny*. 1. vyd. Praha : Portál, 1999. 128 s. ISBN 80-7178-249-1.

SIROVÁTKA, Tomáš, et al. *Rodina, zaměstnání a sociální politika*. 1. vyd. Brno : Masarykova Univerzita, 2006. 280 s. ISBN 80-7326-104-9.

Specifika domácího násilí [online]. Rosa, [cit. 2009-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.rosa-os.cz/domaci-nasili/co-je-domaci-nasili/>>.

PIKÁLOVÁ, Simona. *Mezinárodní výzkum násilí na ženách - Česká republika-2003 : příspěvek k sociologickému zkoumání násilí v rodině*. 1. vyd. Praha : Sociologický ústav AV ČR, 2004. 152 s. ISBN 80-7330-054-0.

TRETERA, Jiří Rajmund. *Církevní právo*. 1. vyd. Praha: Jan Krigl, 1993. 219 s.

VÁGNEROVÁ, Marie. *Psychopatologie pro pomáhající profese*. 2. vyd. Praha : Portál, 2004. 872 s. ISBN 80-7178-802-3.

VANÍČKOVÁ, Eva. HADJ-MOUSSOVÁ., PROVAZNÍKOVÁ, Hana. *Násilí v rodině: syndrom zneužívaného a zanedbávaného dítěte*. 1. vyd. Praha: Ministerstvo práce a sociálních věcí ČR, 1995. 80 s. ISBN 80-8552-9173

VOŇKOVÁ, Jiřina , SPOUSTOVÁ, Ivana . *Domácí násilí v českém právu z pohledu žen* . Praha : ProFem, 2008. 244 s. ISBN 9788-0903-6267-3 .

VYMĚTALOVÁ, Simona. Domácí násilí: přirozený jev?. *Sociologický časopis*. 2006, roč. 37, č. 1, s. 103-121. ISSN 00380288.

Why women stay [online]. c2006 [cit. 2009-03-04]. Dostupný z WWW: <<http://www.letswrap.com/dvinfo/whystay.htm>>.

WILLI, Jürg. *Psychologie lásky : Osobní rozvoj cestou partnerského vztahu*. 1. vyd. Praha : Portál, 2006. 256 s. Spektrum. ISBN 80-7178-982-8.

Základy sociální koncepce ruské pravoslavné církve. Jana Nováková, Michal Řoutil. Přel. Michal Téra. 1. vyd. Červený Kostelec : Pavel Mervant, 2009. 267 s. Pro Oriente. ISBN 978-80-86818-91-7.

Zákon č. 135/2006 Sb., ochraně před domácím násilím.

Zákon č. 238/1991 Sb., o Policii České republiky.

Zákon č. 94/1963 Sb., o rodině.

Zákon č. 140/1961 Sb., trestní zákon.